

ქოველკვირეული საზოლიტეო, სამეცნიერო და სალიტ. გაზეთი
№ 15 31 აგვისტო 1908 წ. **ფასი 10 კ.**

ილია ჭავჭავაძე

შინაარსი იხილეთ მე-16 გვერდზე.

ქ. შ. წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების გამგეობა აქით საყოველთაოთ აცხადებს, რომ დღეს, აგვისტოს 31, **შთაფინანსი** გადახდილ იქნება წლის წირვა და პანაშვილი

ილია ჭავჭავაძის

სულის მოსახსენებლათ. წირვა დაიწყება დღის 10 საათზე.

31 აგვისტოს

დღეს სრულდება ერთი წელიწადი მას შემდეგ, რაც ჩვენს ქვეყანას კლით-კიდემდე ელვის სისწრაფით ემცნო თავზარ დამცემი, გულის გამგმირავი, შემპარწუნებელი ამბავი... დღეს წლისთავი არის ჩვენი სასტიკი ბედ-შაობისა, გათახსირებისა, წლითავია ჩვენი ხალხი! საუციეთსო და სათუთი გრძნონების უღეთოთ, ბარბაროსლათ შეურაცყოფისა და ფეხ-ქვეშ გათელვისა. დღეს სრულდება ერთი წელიწადი მას შემდეგ, რაც ჩვენი ქვეყნის სასიქადულო და სათაყვანო შვილს ცხელი ტყვიებით გაუგმირეს მცხოვანი შუბლი, ზეგარდმო მადლით ცხებული შუბლი! მოჰკლეს... ილია ჭავჭავაძე

მოკლეს!.. ერთი წლის შემდეგ ეს ამბავი კვლავ გი უფრ ფანტაზიით გვესახება... არა, არაფერი არ იპატიეს!.. დავკარგეთ, სამარადისოთ დავკარგეთ!.. დამისხვრა ლეთიური ჩანგი, რომელიც გულ-გონების მომჯადოებელ ხმებით უგალობდა დაჩაგრულთა და დაგრძობილთა განკაცება-გადაძინებას, ვეფკაციურის ძალ-გულოვნებით ეცეთებოდა ზედ-ზევი ხალხის ეროვნულ და კლასიურ ჩავრა-შინაობას, უფრო მშვენიერებით უგალობდა შრომის სუფევას, თავისუფლებას, შეგვეკავრებდა ძმობა-ერთობას, თანასწორობას!.. აღარა გვყავს ის აღმინანი, რომელიც მთელ ნახევარ საუკუნის განმავლობაში თავისი მხრებით გოლიათურათ წინ ეწეოდა ჩვენი ქვეყნის საზოგადოებრივ განვითარებას და გასალ-კლდევებულ ბურჯათ ედგა ჩვენს ნაციონალურ თვითმანქნობას. აღარა გვყავს უდიდესი, სწორპუბიკური მოქირანხულე და მოამაგე, ქართველი ერის დიდება და სიამაყე!.. დავკარგეთ, სამარადისოთ დავკარგეთ!.. „სამშობლოს ცასა ბნელათ გაშლილი მწუხრის ზეწარი ვადეფვარა“..

არის უბედურება, რომელსაც არ გვარება არავითარი ნუგეშისი ცემა. მაგრამ მთელი დიდებულ მეგონის სამარადისო ხსოვნა გვევალებს ვიწარე სინამდვილეს ვაბედულათ თვალთ თვალში ვაუყვაროთ და ცხოვრების იმპერატორ მოთხოვნებს სთანადო ანგარიში ვაუწიოთ. ჩვენშივე მოკლეს ჩვენი ნაციონალურ კულტურის განძეულრობათა საუკეთესო შემოქმედი. მაგრამ უძვირფასეს საუნჯეთა საღაროს თავის ხელითვე არავინ დაამსხვრეს თუკი ერთიანად დაბრმავებულ არ არის, და აკი მეგონის ჯალათებამც თავის გულ-გონების სიბნელესა და უმეცრება-გათახირებაში ვამოსქედეს სასიკვდილო იარაღი. კლასიურ საზოგადოებაში ნაციონალურ კულტურის მფლობელი და მისეკუთერ არ არის მთელი ნაცია, ყველანი არ არიან მისი თანასწორი მოსარგებლე, მაგრამ ეს მდგომარეობა უფრო კიდევ ვაუკულმარტებულთა დაჩაგრულ ერში. ჩვენ არამც თუ მოკლებული ვართ დღეს უძლიერეს, სახელმწიფოებრივ საშუალებებს ნაციონალურ სწავლა-განათლების გასავრცელებლათ, ჩვენ ძალით ვეხიურავენ სკოლებს, ძალით გვეღვრავენ სამშობლო ენას. მუშა ხალხისათვის კი ასამდლებლათ და უკეთესი მერმისის დასაახლოებლათ გზა და ხილი არის სწორეთ ნაციონალური სკოლა. დღეს დღეობით ჩვენ სხვა არა დავგრჩენია რა ვარდა კერძო და კერძო-საზოგადოებრივ თაოსნობა-თვითმოქმედებისა. საქირაა მიუღისი მხნეობით აქეთ მივმართავდეთ ჩვენს ძალ-ღონეს. უკვე არსებობს ილიას სახელობის ფონდი განმანათლებელ მიზნებისათვის. საქირაა ჩვენი საზოგადოება და ხალხი მეტის უნარით, მეტის ხალხისთებეჯითობით და სისტემატურათ შევაცხედეს ამ ფონდს, რომლის ერთათ ერთი დანიშნულემა უნდა იყოს პირველ დაწყებით ნაციონალურ სწავლა-განათლების ვავრცელებმა. რამდენათაც მალღა აიწიეთ კულტურულათ, იმდენათ ჩვენს ქვეყანაში უფრო ვაციისკროვნდება დღეუწიყარ მეგონის ხსოვნა, იმდენათ იგი უფრო მეტის სხივოსნობით იქნება ანთებული ჩვენი ხალხის გულ-გონებაში!

ილ. ზაფხვაშვილის კომპილის მართი მხარე.

რა არის პოეზია? ფიქრის, გრძნობისა და აზრის მწყობრათ შედლებმა და მშვენიერების სახით მათი გამოხატემა. ამ საზომით თუ ვაზნოვამთ ილ. ქავჭავაძის პოეზიას, დავრწმუნდებით, რომ ილ. ქავჭავაძე უდიდესი პოეტი საკაცობრიო აზრებით, საკაცობრიო გრძნობათა და იდეალებით გამსჭვალული.

მისი პოეზია დაუსრტელები წყაროა ღრმა აზრისა, ღრმა გრძნობისა და დიდი მისწრაფებისა. შესაძლებელია, სხვა და სხვა აზრი არსებობდეს ილ. ქავჭავაძის საზოგადო მოღვაწეობის შესახებ, მაგრამ პოეტი ილ. ქავჭავაძის შესახებ მხოლოთ ერთათ ერთი აზრი შესაძლებელი და ქვეშეპირი: ილ. ქავჭავაძე დიდებული პოეტი იყო და დიდებულ პოეტათვე დარჩება მარად, როგორც პოეტი, ილ. ქავჭავაძე უკვდავია.

„სიკოსტლე ჩვენი არც დედისა, არც მამისა,— ქვეყნისა არის, ჯერ ქვეყანა“—ო, სწერს ილია ერთ ალაგას და ეს აზრი მას თავიდანვე ძვალ-რბილი ჰქონდა გამჯდარი. თავისი ლიტერატურული მოღვაწეობის პირველ ხანებში ილ. ქავჭავაძე მკორეონდათ შპაძეს ძველ მწერლებს. სევედა, უმეყოფილეობა და ღრმა სიყვარული მამულისადმი, — აი რასა ვხედაეთ პოეტის პირველ ლექსებში. პოეტი თუმცა ამჟამებს ჩვენი წარსულთ, მაგრამ იდეალს ის ეძებს მომავალში და არა წარსულში; პოეტი უყან კი არ იხედება, ის წინ მიისწრაფის.

მის ნუღარ ვსტინათ, რაც დამხრეჯა, რაც უწიქაღოს დროთ სეღით დანთქმულა, მოიეკათ წარსულ დროებულ დარდი... ჩვენ უნდა ვსდითთ ეხსა სხვა ვარსკვლავს. ჩვენ უნდა ჩვენა ვგზათ მოთობადა, ჩვენ უნდა მისეკეთ მომავლი ხსენს...

ასაღვარდა პოეტის ძლიერი სურვილია—წინ წაუძღვეს თავის ერს, მასთან იყოს ქმუნვასა და სიხარულში, მისი წყულელი თვის საკუთარ წყულულათ მიიხნიოს, მისი ტანჯვით სული დაეტანჯოს და შესძლოს, მოწმინდოს ერს ტანჯვის ცრემლი. დიდი საკაცობრიო გრძნობათ, ბელისაგან დაჩაგრულთა სიყვარული, მათი ტვირთის შემსუბუქებისათვის ზრუნვა და მათი ცხოვრების ვაუშვარბესების წყურვილი,—აი რა ახასითებს პირველი სტრიქონიდანვე ილ. ქავჭავაძის პოეზიას. ერის დაჩაგრულ ნაწილს ჩვენს პოეზიაში არა ჰყოლია უკეთესი პირისუფალი; ერის დაჩაგრული ნაწილისადმი ჩვენს პოეზიაში ილიაზე ღრმით, ილიაზე მძღვრათ არავის ვამოუთქავსთ თავისი თანაგრძნობა და სიყვარული.

კაცო, გუჟავდას!
ცოთ შთამომავსეს,
როს მათ დამადაეს.
შევეკან ეს სიტყვა
დამხრათ წინ მიმეჭა...

და მართლაც პოეტის ნაწერებში უხვით არის გა-

ბნეული სიყვარული დაჩაგრულთადმი და ღრმა რწმენა, რომ მომავალი მათია.

იმ ღროს, როცა ახალგაზრდა პოეტი სამწერლო ასპარეზზე გამოვიდა, ყველაზე უფრო დაჩაგრული ჩვენში ყმა იყო, ერის უპირველეს წყლულს ბატონყმობა წარმოადგენდა; ერის ტანჯვის სათავე ბატონყმობიდან იწყებოდა და პოეტმატკლიერი იერიში მიიტანა ბატონყმობაზე. „მესმის-მესმის“, „აჩრდილი“, „კაკო ყაჩაღი“ „გლახის ნაამბობი“ და „კაცია აღმაიანი“ სრული უარყოფა და გმობაა ბატონყმობისა. პოეტს ბატონყმობა მიაჩნია უსამართლობათ, მონობათ და მისი ბორკილის დამტკრევის ხმა მისთვის სანატრელი ხმაა.

ღმერთო, ღმერთო, ეს ხმ ტბილი გამაჩანე ჩემს მამულში!

პოეტი მტკრია ყოველგვარი უსამართლობისა და ძალმომრეობის, ის შენატრის ძმობას, ერთობას, სიყვარულსა და თავისუფლებას. კაკო ყაჩაღის პიროვნება მთელ პროპაგანდას წარმოადგენს ბატონყმობის წინააღმდეგ.—პროპაგანდას სასტიკს, ძლიერს, შეუბრალებელს, უცომპრომისსოს. ახალგაზრდა პოეტის სული და გული ყმისაკენ არის მხოლოთ. პოეტის უძლიერესი ნდობა—ოცნებად გადაქცეული“ ბატონყმობის დამხობა და შრომის განთავისუფლება.

პოეტი მტკრია მარტო ბატონყმობისა კი არა, წოდებრივი წყობილებისაც,— მისი იდეალია ისეთი ცხოვრება, საცა არათითარი წოდებები არ ატყობენ, არამედ ყველა რელიგია და თანასწორობა. პოეტი დარწმუნებულია, რომ წოდებრივი წყობილება საზოგადოებრივი ცხოვრების სამარადისო, გარდუეალი სახე კი არ არის, არამედ ერთ-ერთი საფეხურია ისტორიული განვითარებისა და აღდგ თუ გვიან უნდა მოისპოს. პოეტის შეხედულებით მომავალი წყობილება და საზოგადოებრივი ურთიერთობა ერთიანთა შრომაზე იქნება დამყარებული და ამიტომ ღრმით დარწმუნებული ამხნევებს შრომის შეილს:

მყოფადი მარტო შენიაო.

ასეთ მყოფადში პოეტის წარმოდგენით არც უფროსი იქნება, არც უმცროსი, არც ბატონი, არც მონა, არამედ სრული თანასწორობა იქნება, კეთილდღეობა და ბედნიერება. ასეთ ხანას სრული თანასწორობისა და თავისუფლებისას პოეტი უწოდებს „შრომის სუფევს“. პოეტის შეხედულებით სამართლიანობა და სამართლე, კაცთ მოყვარეობა და სათნოება მხოლოთ მაშინ აღარ იგლიან ეკლის გვირგვინით, როდესაც საზოგადოებაში ყოველისფერი მხოლოთ შრომაზე იქნება დამყარებული.

პოეტმა პირველი ნაბიჯითვე გვამცნო, რომ მთელი მისი სიყვარული და თანაგრძნობა, მთელი მისი სული და გული, მთელი მისი არსება შრომის შეიღებისაკენ იყო. მას გულრწინულთა და მძღვართა უყვარდა ეს შრომის შეიღები და სწამდა კიდევ, რომ მომავალი მათ ეკუთვნოდა. სხვანაირათ ვერც მოიქცეოდა ის, ვი-

საც ისე ესმოდა საზოგადოებრივი ცხოვრების განვითარება, როგორც ილია ჭავჭავაძეს.

გაღიკითხეთ პოეტის „მგზავრის წერილები“ და ჰკითხეთ თქვენს თავს, თუ რათ უყვარს პოეტს მყინვარზე უფრო თერგი. იმითომ რომ მყინვარი განზე გამდგარა, მიუჯარებელია, თერგი კი მუდამ მოძრავია, მუდამ იბრძვის და აგონებს ავტორს აღმაიანის ცხოვრებას. პოეტის შეხედულებით ცხოვრებაც იგივე ბრძოლია. პოეტსა სწამს, რომ „მოძრაობა და მარტო მოძრაობა არის ქვეყნის ღონისა და სიცოცხლის მიძემები“. ვინ არის ეს მოძრავი ელემენტი საზოგადოებაში? იქნება გაბატონებული ნაწილი? აი რასა სწერდა პოეტი ამ ნაწილის შესახებ:

**დაჲ შეებრძვის ის ბოროტებას,
რის მეოხებით მისია თვით რწება?**

მაშ ვინ იბრძვის პოეტის აზრით ცხოვრების გაუმჯობესებისათვის? „ქვეყნიერების ბედნიერების ქვაკუთხედი ყოველთვის ძირიდან დადებულა, ყოველი შენობა ძირიდან ამალღებულა, მაღლიდან კი შენობა არსად არ დაწყებულა,“ სწერს პოეტი მგზავრის წერილებში. ეს სიტყვები მთელი ფილოსოფია და ისტორიული განვითარებისა. პოეტის მთელი სიმპატია იყო ეგრეთ წოდებული დაბალი ანუ მშრომელი ხალხისაკენ, შრომის შეიღისაკენ ერთის მხრით იმითომ, რომ მშრომელი ხალხი დაჩაგრულია და პოეტი კი ყველა დაჩაგრულის მოსარჩლეა,—მეორეს მხრით იმითომ, რომ პოეტის შეხედულებით წინმსწავლესობის გზაზე ცხოვრება მხოლოთ მშრომელ ხალხს მიჰყავს, მხოლოთ ძირიდან შენდება ცხოვრება და არა მაღლიდან.

პოეტის მისწრაფებანი, პოეტის იდეალები, მისი მსოფლიო შეხედულება უკიდურესათ დემოკრატიული იყო და მაშინ, როდესაც ჩვენში ბატონყმობა პარაზობდა, პოეტმა მალდა აფრიოდა დემოკრატიული ღრმობა და მედგრათ დასძახა: ძირს ბატონყმობა, ძირს მონობა, გაუმარჯოს თავისუფლებასო. მაშინ როდესაც წოდებრივი წყობილება მტკიცეთ იყო დაცული, პოეტმა გამოაცხადა: წოდებრივი წყობილება უნდა მოისპოს და უნდა მოვიდეს „შრომის სუფევით“. პოეტი უარსკყავს ბრწყინვალე წოდებას და მიმართავს შრომის შეილს: იბრძოლეთ, მომავალი თქვენია, თქვენის კეთილდღეობის ქვაკუთხედის აშენება მხოლოთ თქვენ შეგიძლიათო.

გაღიკითხეთ „კაკო ყაჩაღი“ და „კაცია აღმაიანი“, მოიგონეთ პოეტის გესლიანი სიტყვები: თავლიშვილი კარგი რა არის, ავი რა იყოსო, და მაშინ დარწმუნდებით, რომ ჩვენს მწერლობაში არავის არ მიუტყობს ისეთი იერიში ბრწყინვალე წოდებაზე, როგორც ილ. ჭავჭავაძემ მიიტანა თავის პოეტურ ნაწერებში. მართალია, პუბლიცისტურ ნაწერებში ილ. ჭავჭავაძემ ცდილობდა ზოგჯერ იმ გავლენის შესუსტებას, რასაც მისი პოეზია ახდენდა, მაგრამ ეს ნაკლია თვითონ ილ. ჭავჭავაძისა და არა მისი შრომისა, რომელშიც ყოველი სიტყვა ღრმა აზროვნანია და ყოველი აზრი ფილოსოფიურია. პოეტის

დღიერება გამოიხატება ზომიერებაში, ღრმა გრძობაში, დიად აზრებში და ფსიხოლოგიურ ანალიზში. მისი ყოველი თხზულება საუცხოვო ნიმუშია იმისი, თუ როგორ უნდა იწერებოდეს სიტყვა-კახული ნაწარმოები. ამდენათ შემუშავებულ ნიმუშებს ქართულს ენაზე ძალიან კოტას ნახავთ. ილ. ქავჭავაძის პოეზიაში ყოველი სიტყვა თავის ალღავს არის; არც გამოკლება შეიძლება, არც ჩამატება. ავტორს საუტოხოვთ ენერჯება იმის გამოხატვა, რასაცა ჰხედავს, გრძობს და ჰფიქრობს, ამიტომ ყოველი მისი აზრი გულის სიღრმეში სწვდება მკითხველს.

სამწერლო ასპარეზზე პოეტი გამოვიდა მესამოცე წლებში, როცა ჩვენს ცხოვრებაში მონაოსის და ღრმა ძილის მეტი არაფერი არც მოხდა. გულწრფელი სურვილებითა და მისწრაფებით გატაცებული, ღრმა გრძობით, დიადი აზრებითა და ქეშმარიტ მსოფლიო შეხედულებით აღჭურვილი პოეტი შეუდგა ცხოვრების გამოღვივებას და გარდაქმნას. მას არ დაუტოვებია ჩვენს ცხოვრებაში არც ერთი კული მხარე, რომელიც მას არ გაეცხოს შეუბრალებელის სატირით და სასტიკის იუმორით. სამაგიეროთ რაც იყო კარგი და დროის შესაფერისი, იქითენ მიაქანება პოეტის ცხოვრებას მიეწი თავისი ძალიანით. ის სდევინდა ყოველგვარ ბორტებს, თესდა სიკეთეს, სამარაოლიანობას, კალოზევაზობას და სათნობებს, გულწრფელი, თავგამოვებული და შეგნებული მოსაჩრე იყო „მედისაგან დაჩაგრულითა“ და მტკიცეთ იცავდა მათს ინტერესებს. მიუხედავთ წარსულის რაზა სიყვარულისა პოეტ არა სტიროდა მას, „რაც დამარხულა“; მისი იდეალი მომავალში იყო და აწმყოს გაუქჯობენებით ის ხალხის ამ მომავალის აშენებაში მხურვალე მონაწილეობას იღებდა.

ილ. ქავჭავაძე საუკეთესო მებრძოლი იყო უკეთესი მომავლისათვის, ის თავგამოდებული ქოზავი იყო ბედისაგან დაჩაგრულების, ის იყო მშრომელი ხალხის უდიდესი პოეტ-ფილოსოფოსი და ქართული ხელოვნების პირველ ხარისხოვანი ვარსკლავი.

ივ. გომართელი.

გ ' ს ა - დ ა - გ ' ს ა .

II

ფართო თვითმართველობა თუ ავტონომია?

ანს. ჩვენკელი უარჰყოფს ავტონომიას და იცავს ფართო თვითმართველობას, მაგრამ იმავ დროს ემზრობა ნაციონალურ-კულტურულ ავტონომიას და გაუბობს ყოველ პოლიტიკურ დეცენტრალიზაციას. წინა წერილში უკვე აღვინახეთ, რომ ნაც.-კულტ. ავტონომია—თუ კი მას წესიერათ გავიგებთ—არა თავსდება თვითმართველობის (ადმინისტრატოლის) ფარგლებში, აღემატება ამის ადგილობრივ საზღვრებს, კომპეტენციას, რადგან იგი ჩინწავს კულტურულ საკითხებისათვის სახელმწიფო

ფუნქციების გადმოტანას ცენტრალურ პარლამენტთან ადგილობრივ, ნაციონალურ პარლამენტში. ნაც.-კულტ. ავტონომია—როგორც აღვინახეთ იმავ წერილში—მხოლოთ ნაწილია მთელისა—სრული ავტონომიის, რომელიც ნიწნავს სრულ პოლიტიკურ დეცენტრალიზაციას. ეხლა უნდა გავიგათ—რუსეთში ნაციონალურ საკითხის გადასატრლათ: საკმარისა თუ არა მხოლოთ ნაც.-კულტ. ავტონომია?

უწინარეს ყოვლისა აღვინახათ თუ რას ნიწნავს ნაციის სულიერი კულტურა, და ან ამ უქანსკნელით თავდება თუ არა „ეროვნული ასპარეზი“. როგორც, ეტყობა, ფიქრობს ამხ ჩვენკელი, სულიერი კულტურა აღებულ შემთხვევაში, ნიწნავს სწავლა-განათლების საქმეს, მეცნიერება-ხელოვნებას და სხ. მაგრამ, მოგესხენებათ, რომ საზოგადოთ, ადამიანთა სულიერ ცხოვრებას ასაზრდოვეს ნიფიერი ცხოვრება, მთელი სოციალ-ეკონომიური ვითარება, რომელშიაც ეს ადამიანები იმყოფებიან. უქანსკნელი პირველის სათავა არის. და თუ მინდა რეს სათავე შეუქართ, იგი ჯერ სკოლადავთ მოწარწკარებს და ბოლოს სრულიადე უბრება. ასევე არის ადამიანთა საზოგადოებაშიც. აქ სოციალ-ეკონომიურ ცხოვრების კალაპოტია სამოქლოკო; სისხლის სამართლის და სხ. კანონები, რომელიც უნდა იცვლებოდეს იმის დავგარათ, როგორც იცვლება თვითონ ცხოვრების მიმდინარეობა. და თუ რომელიმე ნაცია თუ ნაციები აღნიწნულ სფერაში მოკლებულნი არიან კანონმდებლობის უფლებას, ცხადია ისინი **ინაგრებიან ნაციონალურათ** და მაშინაც კი თუნდ ყველა ნაციის ადამიანები ვათანაწყოზობულნი იყენენ კანონის წინაშე, ე. ი. არც არაინ იყოს კანონს ვარწმე დატოვებული კანონები“. გამოწავლის შეადგენს მხოლოთ ერთი შემთხვევა, როცა სახელმწიფო, სადაც მოსახლეობს რამდენიმე ნაცია, უკვე ვაერთიანებულით სოციალ-ეკონომიურათ და ყველა მის კუთხეში დაახლოებით ერთნაირის ტემპით (სამკარის დონეთი) სწარმოებს განვითარება. ჩვენის აზრით, ასეთ სახელმწიფოს წარმოადგენს ავსტრია; ანასთანავე, იქ სხვა და სხვა ნაციებს აღარ მოეზობება თევა-თავისი განსაკუთრებული ტერიტორიები. იქ ნაციები იმპერიის მთელ სიერკეხე ერთმანეთში არიან არეულ-დარეულნი. აღნიწნული კანონმდებლობა კი არის და უქვევლათ უნდა იყოს ტერიტორიალური. ერს სა და იმვე რაიონში სხვა და სხვა სამოქლოკო და სისხლის სამართლის კანონების შექოლება შეტათ გააძღვირებდა და შეაფერხებდა საზოგადოებრივ ცხოვრებას, მამსადამე გამოიწვევდა საერთო დრტინებას. ამიტომაც; ჩვენის აზრით, ავსტრიაში შექოძღვებლია სრული დეცენტრალიზაციის მოხდენა ამის თანამაზ, რასაკვირ-ელი, ამხ. ჩვენკელიც. მაგრამ, სამუშაოთ, ის ფიქრობს, ვითომ რუსეთის იმპერიაც; ამ შემთხვევაში, იგევე ავსტრია იყოს. აქ უბრის მისი ძირითადი შეცდომა: იგი უწავს თე ინტონ კანონს

ამხ. ჩვენკელი წიპაღმდეგია, რომ ჩვენს ქვეყანას

ქონდეს საკუთარი სამოქალაქო და სისხლის სამართლის კანონმდებლობა. მერე რა მოსაზრებით, რა საბუთებით? ჩვენს ქვეყანაშია—ცხადებს იგი—„გაბატონებული დღეს ბურჟუაზიული სამოქალაქო და სისხლის სამართლის უფლება—პროცესი და არა რუსული“ („ხომლი“ № 19). აი საბუთიც ამას ჰქვიან! მერე სად, რომელ თანამედროვე ნაციას! თუ სახელმწიფოში აღარ არსებობს დღეს ბურჟუაზიული წყობილება? და აკი ამიტომაც—გვიპასუხებს ამხ. ჩხენკელი — „თანამედროვე (ბურჟუაზიული) სახელმწიფოებს არსებითათუ ერთგვარი კანონდება აქეთ ყოველ დარგში“ (იქვე). მაგრამ თუ ასეთ „არსებობაზე“ მივდა საქმე, მაშინ ჩვენ, რასაკერა-ლია, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ბიუროკრატული თვითმპყრობელობა და პარლამენტარიზმი ერთი და იმავე გვიანს მოვლენაა, ორივე სახელმწიფოებრივი ორგანიზაცია; ანტიკური მონობა, ბატონ-ყობა და კაპიტალიზმი ასევე ერთი და იმავე გვიანს სოციალური ფორმაციაა (შენობაა), ყველა ესენი წარმოადგენენ კლასიურ საზოგადოებას, რომელიც დამყარებულია კერძო საკუთრებაზე, ადამიანისაგან ადამიანის შიდაკერებლობაზე; კანონი ავით თუ კარგი, მაინც კანონია; ის უქვევლობს იგულისხმებს სახელმწიფო ორგანიზაციას, იგულისხმებს ერთი მხრივ, დამხატვრელებს, მეორე მხრივ, დახატულებს. მაშ ძირს ყოველნაირი კანონები! ძირს პოლიტიკური ბრძოლა!.. ამ რიგათ ჩვენ თავს ამოვყოფდით პირდაპირ ანარქისტების ბანაკში. სოციალდემოკრატს არ შეგვიერის ასეთი განმარტოებელი მსჯელობა.

დღეს ყველა სახელმწიფოებში ჩვენ ვხედავთ ერთგვარ სოციალ-ევრონომიურ ვითარებას, ბურჟუაზიულ ანუ კაპიტალისტურ წეს-წყობილებას. ამიტომ ყველა თანამედროვე სახელმწიფოებში კანონები ერთ და იმავე მიმართულებით ვითარდებიან, ერთმანეთს ემსგავსებიან. ამხ. ჩხენკელისთვის სრულიად საკმაო დაინახოს **კანონების მშავახება**, რომ მან მოითხოვოს **კანონების ერთიგვარობაც**. იგი სწერს: „ადელიზირებრივი კანონდება ამ სფეროში (სისხლის სამართლის და სამოქალაქო უფლება—პროცესი), რამდენათ შიდა რუსეთისაგან განსხვავებულ კანონებს შემოიღობს, ყოველდ უფარვისა; ხოლო რამდენათ მშავახ კანონებს შემოიღობს იგი, იმდენათ მისი ცალკე არსებობა შეტია და ნივთიერათ სახარალო“. ჩვენის აზრით კი, არამც თუ მშავახება კანონებისა, ამათი ერთიგვარობაც არ შეიძლება იყოს საკმაო საბუთი საკუთარ კანონების უარსაყოფათ. ერთ მშვენიერ დღეს რომ მთელ ქვეყანაზე კანონები ერთიგვარობა განხორციელდებოდეს და აქედან ამხ. ჩხენკელის მოთხოვნებს ცალკე სახელმწიფოთა თუ ნაციების საკუთარ კანონების გაუქმებას, მის წინააღმდეგ პირველი საერთაშორისო სოციალდემოკრატია ამხედრდებოდა; და ეს იმ უბრალო მოსაზრებით, რომ ყოველად შეუძლებელია თვალუწვდნელ სივრცეზე ერთ და იმავე ტემპით სწარმოებდეს სოციალ-ევრონომიური განვითარება. კანონების ერთიგვარობაც კი ყოველ დაწინაურებ-

ულ კუთხეს ყოველ ნაბიჯზე მძიმე ბორკილებათ დაეკიდებოდა ხელ-ფეხზე. სხვისი არ ვიცით და სოციალდემოკრატია კი ვერ იქნება ამ ბორკილების მოსარჩლე.

ლაპარაკი არ უნდა რომ, ერთიგვარობა კანონებისა, არა მარტო სისხლის სამართლის და სამოქალაქო კანონებისა, არამედ ყოველნაირ კანონებისა, დღით სასურველი და სასარგებლოა, რადგან კანონების იგივეობა აადილებს ადამიანთა შორის მიმოსვლა-ურთიერთობას. მარა ამისათვის კანონების იგივეობა უნდა იყოს ბუნებრივი, ე. ი. უნდა მომდინარეობდეს სოციალ-ევრონომიურ ვითარების იგივეობიდან. წინააღმდეგ შემთხვევაში, კანონების იგივეობა ნიშნავს ბორკილებს ერთი მხრისათვის და პრივილეგიებს, უპირატესობას მეორეთათვის. სოციალ-ევრონომიურ ვითარების იგივეობა რომ კერძოთ რუსეთის სახელმწიფოში არ არსებობს და არც შეიძლება არსებობდეს, ამას, წინააღმდეგ ამხ. ჩხენკელის, შევრმეტყველურათ ამტკიცებს. ამხ. ჩხენკელი. იგი სწერს: „რუსეთის ვეება სივრცე შეიცავს ყოველგვარ ჰაყას—პოლიტიკულიდან დაწვებული ტროპიკულამდე, ყოველგვარ გეოგრაფიულ ფორმაციებს—გაუვალო უღაბნობიდან ამწვანებულ წალკოტებამდე, ყოველგვარ რასას—მონგოლურიდან კავკასიურამდე, ყოველგვარ კულტურას—ველურიდან ციცილიზაციურამდე, ყოველგვარ სარწმუნოებას—ცეცხლთაყენის მცემლობიდან მეტაფიზიკურამდე, ყოველგვარ ტრებს და პირველ ყოფილ გვარტომებს, ყოველგვარ ენებს და კოლოკაყებს... ავა-შენოს დღერთმა! და მერე ასეთ „უნიფერისალურ“, „მსოფლიო“ სახელმწიფოში პოლიტიკურ დეცენტრალიზაციის უარყოფა და კანონებისა და კანონდების იგივეობის მოთხოვნა თუ დაცვა სხვას რას ნიშნავს თუ არ სოციალ-ევრონომიურ განვითარების შეზარკვის და უქიდურკს ნაციონალურ ჩავგრა-მონობის დადასტურებას?!

მაგრამ ამას ვერ ხელებს ამხ. ჩხენკელი, რადგან მის წინ ადარა, ვინახელები აკვიატებულნი ყალბი ფორმულა, რომლის მიხედვით კაპიტალისტურ საზოგადოების ეკონომიურ ძალთა კონცენტრაცია ვერ ვგუება ვერთარ პოლიტიკურ დეცენტრალიზაციას. ამხანაყს ერთობ მარტივათ აქვს წარმოდგენილი თანამედროვე საზოგადოების განვითარება: „კაპიტალიზმი—სწერს იგი—გულონიზმის საქონლის წარმოებაზე და გაკლეო-გამოკლეოზე დამყარებულ საზოგადოებას, მისი უშეძლებელი საფუძვრი არის მანქანა და კრედიტი. საითკენ არის კაპიტალიზმის განვითარება მიმართული? ცენტრალიზმისკენ“ („ნაჯარკალი“ № 28). აქედან ცენტრალიზმი პოლიტიკაში, სახელმწიფოში. კი მაგრამ სად, როდის, რომელი ცენტრალიზაცია?..

„ცენტრალიზმი! никак ихъ!“ ერთხმათ სიტყვას გვაწყვეტენ ამხანაგი „ცენტრალისტები“. მაგრამ განა პოლიტიკური დეცენტრ... ძირს!.. გაუმარჯოს პოლიტიკურ ცენტრალიზაციას! ხნაურბენ ამხანაყები ამ რომ ერთხანათა გაანადგურონ დეცენტრალიზაციის მოთხოვნა, დასძენენ? თქვენი დეცენტრალიზაცია (რუ-

ლისმე საკუთარი კანონდება აგრეთვე სამოქალაქო და სისხლის სამართლის სფერაში) ვე მეფე ერეკლეს დროის აღდგენას მოსწავებს, ვე რამდენიმე საუკუნით უკან წასვლას ნიშნავს! თანამედროვე პოლიტიკური დეცენტრალიზაცია და მეფე ერეკლეს დროის წყობილება?! *allons donc!* (გაჭრდით, თუ ღმერთი გწამოს!) ამხ. ჩხენკელი თუ ლოიკურათ შერჩება თავის ცენტრალისტურ პოზიციას, იგი აუცილებლათ იძულებული იქნება დაჰგმოს პოლიტიკის ავტონომიაც, უარყოს თვით ფინლანდიის ავტონომია. ასეთი „მეგობრობისათვის“ კი იქაური სოციალდემოკრატები ჩხენკელს პირს არ მოუკონანან. მეტე ის ამხანაგები რათ იცავენ ავტონომიას, თუ კი ეს უკანასკნელი აფერხებს კაპიტალიზმის განვითარებას? ისტორიული უფლებაც ხომ აქ მოსატანი არ არის. საქმე ის ვახლავთ, რომ—როგორც უკვე შევიჩინეთ ერთ ზინანდელ წერილში—ავტონომიაც კი არ აფერხებს, პირიქით შესანიშნავათ ხელს უწყობს ეკონომიურ ძალთა განვითარებას; ეს უნდა იცოდეს, ვლდებუღია იცოდეს იმ ადამიანმა, ვინც სწერს: „დაჩაგრულ ხალხებშიც, რამდენათ მათში განვითარებულა კაპიტალიზმი, იმდენათ ისინი ერთბაშე ქველთან და ცდლობენ ერთთულ პოლიტიკურ ორგანიზმათ იქცენ“ (ჩხენკელი). ეს პოლიტიკური ორგანიზაციაა ის აბჯარი, რომლითაც ერთი იგერებს გაბატონებულ ნაციის ზედმისევას ეკონომიურ სფერაში. იგივეა აუცილებელი იარაღი ეროვნულ თვით-არსებობის დასაცავათ.

პოლიტიკური დეცენტრალიზაცია, ავტონომია რომ საუცხოვრათ ვეგუბა კაპიტალიზმის განვითარებას, ამის ცოცხალ, მოღალდე ფაქტებს იძლევა იგივე უმაღლესათ განვითარებული სახელმწიფონი, ინგლისი და ამერიკა. იცით როგორი ავტონომიური უფლებანი აქვთ მინიკებული მაგ, ამერიკის შეერთებულ შტატებს? ცალკე შტატის, ადგილობრივ საკანონმდებლო ორგანოების ხელშეშით მათელი მოქალაქობრივ და რელიგიოზური უფლებანი. მათ ეკუთვნის სახალხო განათლების საქმე, საარჩევნო სისტემის დადგენა, ქორწინების წესების დამყარება, ცოლქმართა და შობილებისა და შვილების ურთიერთობათა განწესრიგება; მათ ხელშეშათ ყველა ხაზინებისა და მუშების ყველა ურთიერთობათა მთელი უფლებრივი მხარე; მათ ეკუთვნის კანონდება სააქციონერო, სავაქრო, საკრედიტო, საკონტრაქტო და მოველემობათა საქმეებისა, აგრეთვე დაზღვევის საქმე; იგინივე აწესებენ კერძო და მუნიციპალურ კორპორაციებს; მათ ხელშეშათ კანტროლი საკუთრების მფლობელობის, სარგებლობისა და გადაცემის, შტატის ადგილობრივი საკანონმდებლო ორგანოთა კომპეტენციას ეკუთვნის ყველა სისხლის სამართლის კანონები, გარდა იმ კანონებისა, რომელიც ეხება დანაშაულს მთელ ფედერაციის წინააღმდეგ და დანაშაულს, რომელიც ჩადენილია გაშლილ ზღვაზე ანუ არღვეს საერთაშორისო უფლებას. *) ცალკე

შტატების მთელ საკანონმდებლო სფერის აღნუსხვა შორს წაგვიყვანდა; ნათქვამიდანაც აშკარაა, რომ ამერიკის შტატებს საკმაოთ ფართო ავტონომიური უფლებანი ჰქონიათ მინიკებული. მეტე იცით როგორ მოქმედობს მთელი ფედერაციის სახელმწიფო მანქანა? აი რას ვეუბნება ამის შესახებ ამერიკის ცნობილი იურისტი და პუბლიცისტი ბ-ნი ვუილსონი: „მიუხედავათ იმისა, რომ კავშირის (ჩრდ. ამერიკის რესპუბლიკის) შემადგენელი ნაწილები ასე გამოიჯნული არიან, მათ არ შეიძლება ვუკივირათ სეპარატიზმი. შტატები და ფედერაცია ისეთ ურთიერთობაში იმყოფებიან, რომ მათ, არამც თუ სასტიკათ გამოიჯნულ თავ-თავის სფერაში შეუძლიან მწყობრი და ნაყოფიერი მუშაობა, არამედ იმ შემთხვევებშიაც, სადაც მათი იურისდიქციის სფერები ერთმანეთში იხიბართება და ერთმანეთს ჰეარავენ, იგინი მოქმედებენ მწყობრათ და მარმონულათ“ *. ცხადია, რომ თანამედროვე პოლიტიკური დეცენტრალიზაცია და ავტონომია არ მოსწავებს საშუალო საუკუნოების კარ-ჩაკეტლობას და მეფე ერეკლეს აჩრდილიც ამათ შეუწუხებიათ.

და თუ ავტონომია ვეგუბა ისეთ სახელმწიფოს, სადაც უკვე უმაღლესათ გავრთიანებულია სოციალ-ეკონომიური ვითარება, რაღა უნდა ითქვას იმ სახელმწიფოზე, სადაც სოციალ-ეკონომიურ სხვადასხვაობას თან სდევს ნაციონალური სხვა და სხვაობაც?.. აქ პოლიტიკურ ცენტრალიზაციის დაცვა შეიძლება მხოლოთ კნუტის, მათრახისა და შტიკების საშუალებით და არავითარ სხვა არგუმენტებით. ცენტრალიზმის ბაიარს დღეს აფრიალებენ მხოლოთ, ასე წოდებული, იმპერიალისტები, ჯინგოსიტები, ნაციონალისტ-კლერიკალები—ევროპაში, და შვარზმელეში, ოქტომბრისტები—რუსეთში. სოციალ-დემოკრატის ამ კამპანიასთან არაფერი აქვს საერთო. რუსეთში ცენტრალიზმის დაცვა ნიშნავს ეკონომიურ ძალთა შებორკვის და ნაციონალურ მონანის, პირუტყველ მონანის გამაგრებას; ჩვენ კი ვეწსრავით თავისუფლებას, თვითმოქმედებას, და ვებრძვით ყოველნაირ მჩაგვრელობას, როგორც კლასიურს, ისე ნაციონალურს. აი ამიტომ, ჩვენ ვითხოვთ რუსეთის, რაც შეიძლება, ფართე, რაც შეიძლება, სრულ პოლიტიკურ დეცენტრალიზაციას, ვითხოვთ ავტონომიის ყველა „განაპირა ქვეყნებისათვის“. ამასვე ითხოვს რუსეთის თვით სახელმწიფო ინტერესიც. სანამ არ განხორციელდება ეს მოთხოვნები, რუსეთის სახელმწიფო ვერ ჩადგება ნორმალურ განვითარების კალაპოტში. თუ ნაციონალური ბრძოლა ხელსაყრელია ბურჟუაზიისათვის, იგივე ბრძოლა უფრო მეტათ მავნებელი ხდება ბოლოს, რადგან აჩლუფდება სახელმწიფო მანქანას. ხოლო რაც შეეხება ფართე ადგილობრივ თვითმართველობას, ეს პირდაპირ სრულებითაც არ ეხება ნაციონალურ საკითხს. იგი საერთო და მიუცილებელი მოთხოვნაა ყველა იმათთვის, ვინც ესწრაფვის უფლებრივ

*) იხ. სხვათა შორის Woodrow Wilson „სახელმწიფო ets 1094.

*) ep ib.

სახელმწიფოს დამყარებას და პოლიტიკურ თავისუფლებას. უფლებები სახელმწიფოში მოქალაქეთა პოლიტიკურ უფლებათა გარანტიებია: ერთი მხრით—სახალხო წარმოდგენლობა, მეორე მხრით—ადგილობრივი თვითმართელობა“ (მაქსიმ კოვალევსკი). ამიტომ თვითმართელობის და ავტონომიის დაპირდაპირება აქ სრულიად უადგილოა. რუსეთის იმპერიაში ნაციონალურ საკითხების გადაჭრას ავტონომიის გარეშე სხვა საშუალება არ მოეპოვება. თუ შევიძლიათ, დაამტკიცეთ წინააღმდეგი!

როგორი უნდა იყოს სახელდობრ ჩვენი ქვეყნის ავტონომია და რამდენათ საუფქელიანია მის წინააღმდეგ ამხ. ჩვენკელისაგან გამოტანილი მოსაზრებანი, ამაზე შემდეგ წეროლში.

სამწუხარო კი არა სანისარულო არის. *)

ზოგიერთა მუშებს „ჩვენი კვლის“ მიმართულება ძალიან უკვირთ და ამბობენ: „ჩვენ ამხანაგებს ვანუხრახავთ ცალკე ორგანოს დაარსება იმ მიზნით, რომ გაცნონ ფართე მასას ნაციონალურ საკითხის გადაწყვეტას ავტონომია-დეცენტრალიზაციის საშუალებით, ნამდვილათ კი ნელნელა უახლოვდებიან ამ კითხვების გამოკვევაში ნაციონალისტ-ფედერალისტებს და ვანა სამწუხარო არა ამხანაგების ასეთი მოქმედება?“ რას ნიშნავს ეს სიტყვები, თუ არ იმას, რომ მუშები საკმაოდისათ არიან გაცნობილი ნაციონალურ კითხვებს, გათვალისწინებულნი აქვთ ავტონომია-დეცენტრალიზაციის მნიშვნელობა (თუ გინდ ისეთი ავტონომია-დეცენტრალიზაციის, რომელსაც მოითხოვენ ნაციონალისტ-ფედერალისტები). სხვანაირი დასკვნა არ შეიძლება, რადგანაც წარმოუდგენელია მოწინააღმდეგის შეხედულების გაკრიტიკება ამა თუ იმ კითხვების შესახებ, თუ კი წინდაწინვე არ ხარ გაცნობილი მის აზრებს. მერე მართალია ეს? მუშებმა რაც გინდ ბევრი ვიყვიროთ, საკმარისათ გვაქვს გათვალისწინებული ნაციონალური საკითხი, ავტონომია-დეცენტრალიზაცია დამლუპველიაო, ფაქტი ფაქტით დარჩება და ჩვენ ამ კითხვებში, ისევე როგორც გამოურკვეველი ვიქნებით როგორც ახლა,

ან საიდან უნდა ვყოფილიყავით გაცნობილი ამ კითხვებთან (მე ვლახარაკობ კავკასიის მუშების დიდ უმრავლესობაზე), როდესაც ამ ბოლო ხნობამდის სისტემატიურათ არ იწყებოდა ჩვენთვის გაზეთებში არაფერი და თუ დრო გამოუშვებთ თითო ოროლა წერილი დაიწერებოდა, ესეც უფრო მცირე შენიშვნას წაავდა, ვინემ სტატისას, რომელიც ეხებოდეს საკითხს საუფქელიანათ პრინციპილურათ და რაც შეეხება იმას რომ ხშირათ ასეთ წერილებს მკითხველები უფრო გაუბრბოდენ, ვიდრე გულდასმით ბოლომდის გადაეკითხნათ, რადგანაც... მერე ვინა ზარალბის იმით, რომ არ ვიცით და გავიძახით

კი ვიცითო? რასაკვირველია ჩვენ თვითონ, და აი სამწუხაროც ნამდვილათ ესაა. მაშასადამე, უპირველეს ყოვლისა, უნდა ვიცოდეთ ის, რის თანახმაუ არა ვართ და რის განხორციელება საზარალოთ მიგვიჩნია. რომ ღრმით ვავეცნოთ ნაციონალურ საკითხებს და ვავიგოთ თუ რა ვზით უნდა გადაწყვედეს ის საკითხები; რომლის გადაწყვეტაც აინტერესებს მთელ კაცობრიობას, საქირაო ისეთი წყაროები, საიდანაც შეიძლება საკმარისი მასალების შეკრება, აი ერთი ამ ნაირ წყაროთაგანი „ჩვენი კვლი“-ცაა, რაიც ჩვენთვის სასიხარულოა და არა სამწუხარო, და ჩვენ ყოველთვის უნდა ვუწვედეთ დახმარებას იმ ორგანოებს, რომლებიც ემსახურებიან მთელ კაცობრიობის მომავალს და ის კი არ გვმართებს გაკვირვებულნი შევეყრებდეთ, არამედ ერთხელ კიდევ უნდა დავამტკიცოთ, საქმით და არა სიტყვით რომ „კოდნა ძალაა, ძალა კოდნა“.

ოსი.

სხვა-და-სხვა ამბები

ჩ ვ ე ნ შ ი

—ტუ. გენერ. გუბერნატორის განკარგულებით დაიხურა ს გლეხო ვაზეთო „ახალმენი“ ხუთშაბათის ვაზეთი „ეკლის“ № 5 კომისიაცია უყვეს; ამავე დღეს შეჩერებულ იქნა ვაზეთი „ზაკავაზი“ სამხედრო წესების მოხსნამდე.

— ავქალის სახალხო აულიტორიაში რუსულ სცენის მოყვარეთ აზრათა ჰქონდათ ლეე ტოლსტოის იუბილეთი ვლდესასწულათ 30 და 31 აგვისტოს. მარა აღმოჩნდა, რომ ხსენებული სცენის მოყვარენი ამავე დროს თუჩემ „რუსის კლუბის“ წევრებათ ითვლებიან.

პატრიოტებმა ყოველივე ზომები მიიღეს ამის სისრულეში მოყვანის წინააღმდეგ და იუბილეთის მოწყობის საქმე ჩაშალეს.

— დღეს მთაწმინდაზე გარღხილ იქნება წლის წარვა და პანაშვიდი ილ. გ. ჰუბაშვიძის სულის მოსახსენებლათ.

— „გურიის რესპუბლიკის“ საქმე, რომლის ვარა ჩვეა იუსტიციის მინისტრის განკარგულებით ტუილისიდან აღესაში იქნა გადატანილი. ვაირჩევა ქ. აღესაში ნოქტომბერის. ბრალდებულები შუამდგომლობენ ნება მიეცეთ მათ მოიწვიონ ამ საქმეზე დამკველათ მოსკოველი ნაფიცი ვექილი პერუვერზავეი.

— როგორც ვავიგეთ, სახელმწიფო სათათბიროს წევრს ბ. გეგეკორს, ნებართვა მიუღია ვენ.-გუბერნატორისაგან, საჯარო კრება გამართოს ამჩრველებთან სასაუბროდ. ბ. გეგეკორის ხსენებულ კრებაზე რეფერატს წაიკითხავს.

— ყვირილის ხაზინის ვაცარცვის და ტენგინის ჰოლკის ორი ორტ ს ტყვეთ წყყანის თაობაზე სამხედ-

*) გმქდათ ამ წერილს შეუტყველათ; რადგან იგი მკუთხენის ჩვენში კირავთ ცნობილ მუშას.

რო სასამართლომ გაამართლა რვა, ცხრას მიუსჯა კატორგა და სამს გამოწორებელ რაზმში შესვლა.

— გამოვიდა ერთ წუგნათ მეზუთე და მე ქესე ნო მერი ეურნალ ჟგანთლებისა შეძრეგი შინაარსი:

1) ეს და ერთგუნას ლ. ბ—ძას; 2) მატერიალისში და მქაზაიური სოფელსეფლობა (ფ. ე. კოდის) ს. დანასხას; 3) წინდელი სასეფლო და სკროკანთალებს საკითხები და მისწრფეიანი სიმ. აჯალახის; 4) „რა ეს წასდეს, ერთ დავიკა“ სტატია ანდრ. სამ. ბენაშეფლის; 5) დანაჯგაჭართლის და ქართელებს 1 წელა-განათლებს სქემში, სტატია იაკობ გოგავაშვილის; 6) შედნიერი მოხუცი, ლექი აკაის; 7) ცრუქენტელა აღმზრდელი (დასსრულო), ვაჟ ფეჭელასი. 8) ვუღდები ა. ფონელს, ლექსი დომოსეფლის; 9) შინაური მიმოსხვა; 10) უტხოთის მიმოსხვა; 11) კრატეკა და პაბლოფრეფა; 12) ქართული წერის შესახებ—სამს. დათეშის; 13) წერილი პრფინციადან ტუხურის-პირელის 14) მსწრელებელთა შორის (წერილი ქუთაისიდან), მ. კაკაძის; 15) წერილი სპარსეთიდან, ელემ ჭუქუინ ონიკაშვილის, მოჭამელ-დასე-ხანი მესეფლის, ჭყავი შეიხეფ ისლამ მობინაშვილის და სხვა 16) სამსტინერო მიმოსხვად რადი და შენ შენის ძირი დ. ზ—ისი. დ—რი მოლენარი. რას გვაქსეფდის მობნაში? პრფე. ჩერნი—საკათის სკოლაში მოქარეფობის შესახებ. კანთო კანკუსენი. უხეკობა სიტატეფა?

რ უ ს ე თ შ ი .

სიკვლილთ დასაჯეს: კრემენჩუგში—ხუთი, ოდესაში—ორი, კიევიში—ორი, სამარაში—სამი (ორი საათის შემდეგ მიიღეს პეტერბურგიდან განკარგულება გადიოდოს დასჯა), რივაში—ორი.

— სიკვლილთ დასჯა ვადალუწეიტეს: კიევიში—ერთს, სარატოვიში—ექვს, მოსკოვიში—ოთხს, სარაულში—რეფს, კიევიში—სამს, ტომსკიში—ერთს. (პრ. „სსს“ 196-201).

— დაჯარიმეს შემდეგი ვაზეთები: „ალატია“—1000 მან., „რუსკ. ველ.“—3000 მან., „გოლ. მოსკ.“—500 მან. (მოთავსებული იყო სტატია „ხოლოერის მოლოდინში“).

— ვარენიკოვის სადგურის მახლობლათ პოლიციამ დაიჭირა რამდენიმე კაცი, რომელთაც აღმოაჩნდათ ოთხი ფული შრიდტი, ვინტოკები, მუხურის სისტემის რევოლვერი და ასაფეთქებელი ნივთიერებანი.

— მოსკოვის ადმინისტრაციამ ოფიციალურათ ვამოაცხადა, რომ საზოგადოებას ნებას არ მისცემს ვადიხაღოს ტოლსტოის იუბილეი.

— ეოლოგიაში გიმნაზისტებს ნება არ მისცეს ვადეახანათ პანაშვილი ი. ს. ტურგენევის სულის მოსახსენებლათ.

— ვორონეჟში დაიწყო ორი პოლკის იარაღის საწყობი; დაიღუპა 7,000 თფი.

— პენზაში და თუშაში აღმოაჩინეს ასაფეთქებელი ნივთიერებანი და იარაღი.

— სახალხო განათლების მინისტრმა დაგზავნა ცირკულიარი, რომ უნივერსიტეტებში და გიმნაზიებში

მარტო ისინი უნდა დარჩენ პროფესორებათ და მსწრელებლათ, ვისაც მთავრობა იცნობს კეთილსამედლოთ. არა კეთილსამედლოთ უცენიათ აგრეთვე კადეტებიც. ამის გამო ბევრ გამოჩენილ პროფესორს კადეტს მისცეს წინადადება ან გამოვიდენ პარტიდან ან თავი დაანებოთ უნივერსიტეტს.

— პაშინიციის პოლიციისტერს იონინს სასამართლომ (პოლონეთს) ვადალუწეიტა 12 წლით კატორგაში მუშაობა, რადგანაც დაუმტკიცდა, რომ მის ოთხი დღე დამწყვედელი ჰყავდა კანცელარიაში ტუსალი გრიზელი, მერე ვაიყვნა ქალაქს გარეთ, ესროლა და თავის ხელით მოკლა გრიზელი. სტრაჟნიკებს კი უბრძანა, შეედგინათ ყაზიმი ოქმი, ვითომ გრიზელმა მოიწინადა გაქცევა და ამის გამო მოკლეს ის. ეს ის იონინია, რომელსაც სხვათა შორის, ბრაფოს სდებდენ რიგის ციხეებში პოლიტიკურ ტუსილების ხოცვა-ყლეტაში და რომლის გამოც შეტანილ იქნა შეკითხვა მეორე სახელმწიფო დღმაში. მარა... ეს შეკითხვა ზოგიერთ დეპუტატების მოგონილ კოვრებთ იცნეს.

— პეტერბუჟის სამხედრო სასამართლოში დაიწყო გარჩევა 37 კაცის საქმე, რომელთაც აბრა—ებენ ს. დ. პარტიის სამხედრო ორგანიზაციის წევრობას.

— განათლების მინისტრმა არ შეიწყნარა შუამდგომლობა მოსკოვის უნივერსიტეტის პროფესორთა საბჭოსი უკანვე მიღებულ იქმენ თავისუფალი მსმენელი ქალები და სემინარისტებს მისცემოდა ნება უნივერსიტეტში შესვლას.

— მოსკოვი ვაშინჯეს პიროგოვის საზოგადოების ექიმთა გამგეობის ბინა. დოქტ. ჟბანკოვი დაპატიმრეს. რომლის გამოც ვაშინჯეს ინა და დაპატიმრეს ჟბანკო ი, აღმოჩნდა გამოცემული 1905 წ. და ცენზურისაგან ნე ადა თული.

— სმოლენსკში დაიწყო არტილერიის კაზნაგები: ექვი აქეთ, რომ ცეცხლი ანგებაა წაკიდებული. ზარალი ძლიან ბევრია.

— 22 აგვისტოს შესრულდა 25 წ., რაც გარდაიცვალა რუსთის გამოჩენილი მწერალი ი. ს. ტურგენევი. ამის გამო რუსეთის სხვა და სხვა ქალაქებში გადახდილ იქნა პანაშვილები.

— ჩადგანაც ამ ჟამათ ლ. ნ. ტოლსტოი ავათა ინფლუენციით, გრ. ს. ა. ტოლსტოისამ დაგზავნა ვაზრედაქციებში წერილები; სადაც ატყობინეს ლ. ნ. ტოლსტოის პაციენსმცემებს, რომ მის ავთამოვლობის გამო პიჯადათ ა ვეის მიღება არ შეუძლიან.

ო ს მ ა ლ ე თ ი .

ილიზ-კოკსში გაუქმებულ იქნა დღემთა მისაღები სადგური, რომელიც ხონთაქარის კრულ განკათლებაში იყო, ამ გაქმენ კონსტიტუციონალურს ხელმწიფოში დიდ მნიშვნელობა აქვს და ნიშნავს ფაქტურათ ხონთაქარის უფლებების განსაზღვრას. ოსმალი

ღამნაშავეთა დასჯა სპარსეთში.

თს ყველა გენერალ გუბერატორებს და ოლქის უფროსებს გ მოეცხადა, რომ ამას შემდეგ მოხსენებება წარუდგინონ მხოლოდ შინაურ საქმეთა მინისტრს. ელჩებმაც მიიღეს მოწერილობა, რომ გასწვივტონ წერილობითი თუ დებუშებით დამოკიდებულუეა ილღიზ კოსკთან.

— ოსმალეთის მომავალი პარლამენტო შედგება 250 დეპ., რომელთაც არჩეეს 12, 500,000 ამოერჩეველა. უმეტეობა ამაგან არაბებია—5,000,000, ოსლო 2, 850,000, ბოლგარი და ბერძენი—1,550,000. სენატი შედგება 83 წევრისაგან.

— უსკაუბში 17 ავიკიტოს ოტომანის სახელწიფოს სერ იელ ქვეშედროთა მიერ გამოქყენებული იქნა მანიფესტი; ამ მანიფესტში სხვათა შორის ნათქამია, რომ ჩენა მიზანია—დღევანდელი ოტომანის იმპერიის შენახვა და დცვა მტრული ელემენტებისაგანო ჩვენ გულწრფელათ გესუეს ციმუშოთ ერთათ ოტომანის იმპერიის ყველა მოქალაქესთან განურჩეველ თ ეროვნებასა და სარწმუნოებისაო.

—საბახ-ელინმა, ოსმალეთის დეცენტრალიზაციის ღიგის მეთაურმა, სტამბოლში დაბრუნების თანავე გამოუშვა მოწოდება მოქალაქეადმი. მოწოდებაში ნათქამია: „მ2 წლის წინათ ჩენმა ფადლ-შაჰმა მოლოფიცი კონსტიტუციის ერთგულებაზე, მაგრამ უღალ ტამს, მან ფეხ-ქვეშ გასრელა კონსტიტუცია და დანთხბა პირველი მებრძოლის მითხადის სისხლო.

ჩენი სამშობლო იტხეჯება მტარვალებიდან და სანამ ისინი პოლიტიკურ ასპირეზიდან არ გაქრებიან, კონსტიტუციის სიმკვიდრე უზრუნველყოფილი არ იქნება. თქვენ ყველას სასრჩობელა მოაღეთ, სნამ ძველი რეე მის დამცველებს ძალა ექმნებთ ხელში. მოიზოვეთ აღმარებლები ძალა გადავიდეს ხლო წესწამილების მომხრეთა ხელში; ნუ დაპყრით იარაღს, სანამ ეს თქვენი მოთხოვნა განხორციელებული არ იქნება.

ნუ დავაფიწყებდით, რომ ჩვენ მიერ არჩეულ წარმომადგენელთა ხმას მხოლოდ მაშინ ექმნება ძალა, როცა მათ ხალხის ფართე მასსა უტყერს მახარს.

რა სარგებლობას მოტანს ისეთი კონსტიტუცია, რომელსაც ძალა არ აქვს.

კონსტიტუციის არსებითი მხარეა ხალხის კონტროლი და დეცენტრალიზაცია. ამიტომ ოსმალეთის კონსტიტუციის მე-108 მუხლის ძალით, ჩვენ უნდა მოვითხოვოთ თე თმარეველოზის შემოღება ვილაეტებში (პროვინციებში).

თუ ჩვენ ამას იქითაც ცენტრალიზაციის პრინციპის მომხრე ექმნებით, მაშინ განაპირა ქვეყნები ვერ ისარგებლებენ იმ თავისუფლებით, რომელსაც მათ კონსტიტუცია ანიჭებს, და წინადებურათ საშინელი შევიწროებული იქნებიან.

თანამემამულენო! მთავრობის ძალა უნდა იყოს ოსმალეთის ღირეულ შეილთა ხელში; მოვითხოვოთ

ერთა გადაყენება, ვისაც ხალხს სახლში გასვრილი აქვს ხელი.

სონთქრის აბდულ-ჰამიდის კონსტიტუციონალურ კეთილსამედობა შემოწმებულ უნდა იქნეს. რასტიკის ჩნახეს ის გვარდიას თავის დსაცველთ? თუ ის გულწრფელი მსტრეველი ახალი წესების, რისთვის და უნდა ამდენი დამკუელი?

თანამემამულენო! ზოლომდე დავათ ვროთ ჩენი საქმე, განვათავიუფლოთ სამშობლო, რომ იგი ბედნიერი იყოს.

გაუშარჯოს სამშობლო!
(არ. ვ.ა) საბახ-ელინი.

ს ნ ა რ ს ე თ ი .

— თავრიზიდან „ნოვ. ვრ.“ ატყობინენ დებუშით, რომ თავრიზს უახლოვდებიან ეინულ დოულეს მამშველი რაზმი ჯულუქისა და მარნდის გზით. მთავრობის პარტია ფიქრობს, რომ მს ყოლუეა 6,000 შიარაღებული კაცი და 9 ზარბაზანი, შარაქვეს უნდა მოხდეს დღი შეტაკება. ამ დღებში სათარ-ხანმა შემოიბრა უბნები, გააშნევა რეკოლიუციონერეი და სთქვა, რომ ამ მოულე ხანში ის ელის შეტაკებას და სრულიად დრწუნებულთა, რომ მთავრობის ჯარს ცხვირ-პირით დააფრცხვინებს მწას.

— სტამბოლში ახლგახლო ოსალუმა და სკრსელმა ეჩიკანტება ხელდ ხელ შეკრა ბეს 50,000 მან. და სთარ ხანს გაუჯახნეს თავარჯს.

— თ ვრისელი კორესპონდენტი „ტამს“ სწერს: მთელი სკრსეთი სულგანაშული ელის თავრიზის ბძძოლის დასრულეას. ესლო თამაშთ შ გვიძლოა ესთქეთა, რომ ამ ბძძოლის ბეღ მალე გადაწყდება. ამ ყამათ თავრიზის ეწჯუმ ნს სათარ ხანის მეთაურობით თავის ხელში უტყრის მთელი ქალაქი. სათარ-ხანი სომხედრო დიქტატორადაა გამოცხადებული. ის თავის მოკალეობას ისეთ ნაირათ არკულებს, რომ ძალა-უნებურათ აღტაცებაში მოყავს კაცი. თუმცა ქალაქში 5000 შეარღებული მეომრი იმყოფება, მაგრამ წესიერება არ ირღვევა. თუ ენემ ნაძირალო გაუდაეს და რაიმე უწყსოებას მოახდენს, ის სსტრათ იქნება დასჯლი.

— როგორც ხქია ვაგერეველი, თავრიზში სასტრეი პძძოლო უნდა იყოს განადებული სათარ-ხანსა და მთავრობის ჯარს შორის. ამ დღეებში უკანასკნელათ გადაწყდება სკრსეთის კონსტიტუციის ბედღალი, ძალიან მოხალღმდელია რომ გმარჯვება სათარ-ხანს დაჩრს და ახლო მომავალში სპარტის მეგლისი კვლავ შეკერბოს თერანში და მეგვრათ შეუდგეს ქვეყნის მოწყობისა და აყვავების საქმეს.

დ ა ვ რ უ მ დ ე კ ?

მეუბნებიანი: „ღაწმდი, ნუ ამოიღებ ხმასაო, ხომ ხედავ ღრო შეიცვალა—“

არ ენღო მეგობარსაო!
 დაძრწიან, დასუნსულგებნ
 ხალხის ორგულნი, მტრებია,
 საკბილოს უთვალთვალგებენ,
 ვითა მშვიტი მგლგობია!..
 და, თუ არ გინდა, რომ გახდო
 იმათი კბილთა მსხვერპლიო,
 უარყავ ქნარი ამ ემათ,—
 ნუ ხარ ჯიუტი, კერპიო!..

— — —
 არა, არ მარგებს ეგ რჩევა:

ვერ დავიმუნჯებ ენასა,
 დეე, მდევნიდენ მსუნაფანი—
 ავიტან იმათ კბენასა...
 ძნელია, ვერ შევაკავებ
 მოწოლილ ცრემლთა დენასა,
 ვიდრე მონათ ვარ ქვეული
 გული არ მოსპობს ქმენასა...
 არც ჩემი ქნარი შესწყეტავს
 მტრის შიშით თავის ჟღერასა,
 დღეს კენესის მისი სიმები—
 ხელო-კი დაიწყებს მღერასა!..

აღ. გერასიმოვი.

მალალს წამში.

(გაგრძელება *)

მოქმედება მეორე.

აფიცერი. თავადი არჩილი რომელი ბრძანდებით? **ლევანი.** არც ერთი.
აფიცერი. უკაცრავათ. ეს მგონია თავადი არჩილის ბინა უნდა იყოს.
ლევანი. დიდა, მაგრამ ახლა ის სახლში არ არის, **აფიცერი.** თუ იცით, მალე მოვა?
ლევანი. მგონია, მალე უნდა მოვიდეს.
აფიცერი. ჩვენ ფრიტ საქირო საქმე გვაქვს იმასთან და უნდა მოვუცადოთ (დასხდებიან: აფიცერი პაპირიონს ამოიღებს და სხვებსაც აწვდის).
მიხაკო. საიდუმლოა თქვენი საქმე, თუ შეიძლება ჩვენთანაც ითქვას?
ერისკაცი. საიდუმლო არც იმდენია, ხოლო რასაკვირველია, საქიროა, რომ არ განხაურდეს.
აფიცერი. თქვენ ვინა ბრძანდებით?
ლევანი. ჩვენ თავადი არჩილის მეგობრები ვართ და ჩვენთან შეგიძლიათ, არაფერი არ დამალოთ, რაც არჩილს შეეხება.
აფიცერი. საქმე იმაშია, რომ ჩვენ სეკუნდანტები ვართ.

მიხაკო და **ლევანი** (ერთათ). ვისი?
აფიცერი. წუხელ კლუბში თავად არჩილს შეურაცხყოფა მიუყენებია ერთი ბანკირისათვის და ის დუელში იწვევს.

ლევანი. მე და თავადი მიხეილიც (უთითებს მიხაკოზე) იქ ვიყავით იმ დროს. უნდა მართალი მოგახსენოთ, თავადმა არჩილმა კიდევ დიდხანს მოუთმინა.
ერისკაცი. შესაძლებელია, შესაძლებელი. მაგრამ დამეთანხმებით, რომ იმხელა საზოგადოებაში სილა დიდი შეურაცხყოფაა. პატარა წრეში, ან სადმე მარტო კიდევ ჯანაბას, მაგრამ იმხელა საზოგადოებაში სილა — რაც გინდათ, ბრძანეთ და ეს ისეთი შეურაცხყოფაა, რომელიც მხოლოდ სისხლით მოიწმინდება.

მიხაკო. თქვენ კი დარწმუნებული ხართ, რომ მაინც და მაინც არჩილის სისხლი დაიღვრება?

ერისკაცი. შესაძლებელია.
აფიცერი. (გააწყვეტინებს) არა, ბატონებო, მაინცა და მაინც სისხლის ღერა კი არ არის საქირო, საქიროა დუელი. დამეთანხმებით, რომ სილა დიდ საზოგადოებაში დიდი შეურაცხყოფაა. ამგვარ შემთხვევაში ბატიონსება და ღირსება მოითხოვს დუელს; ხოლო დუელში განა უსათუთოთ სისხლი უნდა დაიღვაროს! (კარი გაიღება და მხიარულის სახით შემოვა არჩილი. შედგება, შემდეგ ყველას ხელს ჩამოართმევს და დაჯდება).
ერისკაცი. (არჩილს) ჩვენ თქვენთან კერძო საქმე გვაქვს.

არჩილი. შეგიძლიათ, თავისუფლათ ბრძანოთ. ესენი ჩემი მეგობრები არიან და ამათთან მე არაფერი მაქვს დასამალავი.
ერისკაცი. თქვენ შეურაცხყოფა მიგიყენებიათ კლუბში ერთი ბანკირისათვის და ჩვენ ვართ მისი სეკუნდანტები. გთხოვთ, დავისახელოთ თქვენი სეკუნდანტები.

არჩილი. დიდს სიამოვნებით. (მოუთითებს ლევანსა და მიხაკოზე) აი ჩემი სეკუნდანტები. დამისახელეთ იარაღი და მე შუათ გახლავართ.
აფიცერი. იარაღთ ჩემს ფიჭვით რევოლვერი ავირჩიოთ, თუ თქვენი სეკუნდანტებიც თანახმანი იქნებიან.
არჩილი. წინდაწინვე გიცხადებთ, რომ ჩემი სეკუნდანტები თანახმანი იქნებიან (ლევანი და მიხაკო თავს აქნევენ თანხმობის ნიშნათ). თქვენ მხოლოდ გააფრთხილეთ ჩემი მოპირდაპირე, რომ მე ბუზს არ ავაცდენ ტუყიას, ის კი ბუზზე ცოტა მეტია. (აფიცერი ერისკაცს ელაპარაკება განზე, არჩილი—ლევანსა და მიხაკოს. შემდეგ აფიცერი წინ წამოიყვანს ლევანს და მიხაკოს. ერისკაცი არჩილს ელაპარაკება).
აფიცერი. უნდა ისე მოვახერხოთ, რომ სისხლი არ დაღვაროს.

ლევანი. როგორ შეიძლება, რომ დუელში სისხლი არ დაიღვაროს?
აფიცერი. მშვენივრათ შეიძლება—თქვენ შედით ბანკირის მდგომარეობაში. მას შეურაცხყოფა მიყენეს. არ გამოიწვიოს დუელში, ხომ თავი შეეკრა საზოგადოებაში, შერცხვა. გამოიწვიოს და მას თავის დღეში არავითარი იარაღი ხელში არ აუღლია. ამიტომ მე მინდა, რომ რევოლვერებით იბრძოლონ.

*) იხ. „ჩვენი კვალი“ № 14.

ლევანი. ჩვენ თანახმა ვართ, მაგრამ რევოლუციით უფრო ადვილი არ არის კაცის მოკვლა?

აფიცერი. Холостые заряды никого не убивают. მიმიხედით?

ლევანი. (ცოტახანს ფიქრის შემდეგ) მესმის, მესმის. არასფერი მაქვს წინააღმდეგი.

მიხაკო. არც მე ვარ წინააღმდეგი.

აფიცერი. დუელი იქნება, ხვალ დილითი ექვს საათზე ჯვართან, ჭალაქის გარეთ. საზოგადოება დაკმაყოფილებმა, შეურაცხყოფილის თავმოყვარობა (კანასთან სისხლიც არ დაიღვრება, ჩემის ასრით მასე აუშჯობ ბესია. მხოლოდ ამის ნუ გავახანძრებთ.

ლევანი. რასაკვირველია (დიშლივით) **აფიცერი.** (არჩილს) მაშ ასე, კნიაზ! ხვალ დილით ექვს საათზე ჯვარ ან რევოლუციებით, ამაღამ რვა საათზე თქვენ (ლევანსა და მიხაკოს) მობობანდით ჩემთან (სადარბაზო ბარათს ამოიღებს უბიდან და აწედას; ლევანი გამოართმევს) და რევოლუცები შევმოწმოთ. (ხელს ართმევს ერთმანეთს, აფიცერი და ერისკაცია გადაიან.

ლევანი და **მიხაკო** იცინიან; **არჩილი** მათ შეჩერებას). **არჩილი.** რა გაციანებთ, თქვე ოხრებო, ხვალ დუელი მაქვს და თქვენ იცინით? ადამიანის ცხოვრება თავიდან ბოლომდე კომედიაა! რაღა ახლა გამომიტყუროს ეს დუელი?

მიხაკო. გავიშლია ხელი და წარა-მარა უმატეყუნებ ყველა, — ანა რა გეგონავ? შეგჩივბოლა?

არჩილი. (გულზე ხელს ირტყამს) ისე ამ ბიჭობიხაროს, როგორც მე იმას ტყვია შიგ გულში მივაყერო; მაგრამ საქმე იმაშია, რომ ახლა მე ეს არ მინდოდა, — ჩემი საქმე სხვანაირათ არის.

ლევანი. რანაირათ?

არჩილი. ინაირათ, რომ ცოლს ვირთამ.

ლევანი და **მიხაკო.** (ერთათ) ნამდვილათ?

არჩილი. ნამდვილათ.

მიხაკო. ვის?

არჩილი. გამოიცანი.

მიხაკო. მე რითი გამოიცნო?

არჩილი. (ლევანს) ვერც შენ გამოიცნობ?

ლევანი. ვინც გინდა ის შეირთვ, როლანდ ფულბი ჰქონდეს. ცოლის შერთვა ყრველთვის დიდი სისულელეა, ხოლო არცა — ცოლს — ზღომათ მოსდევს ფულბები; ეს სისულელე შესაწყნარებელია.

არჩილი. საქმეც მაგაშია, რომ ერთი კაპეიცი არა აქვს.

ლევანი. დიდი სულელი ყოფილხარ. კაცმა რომ თავი დაიტყვევო შენის ნებით, ფულბი მაინც უნდა აიღო.

არჩილი. მე ერთად ნესტორის ქალს — ჩინისა.

ლევანი და **მიხაკო.** (ერთათ) თუ ღმერთი გრწამს?

მიხაკო. ამ კაცს სწორეთ ძაღლის იღბალი აქვს.

არჩილი. მერე რა? მაწყენს მისი შილიონი?

არჩილი. მერე რა? მაწყენს მისი შილიონი?

არჩილი. მერე რა? მაწყენს მისი შილიონი?

არჩილი. მერე რა? მაწყენს მისი შილიონი?

არჩილი. მერე რა? მაწყენს მისი შილიონი?

არჩილი. მერე რა? მაწყენს მისი შილიონი?

არჩილი. მერე რა? მაწყენს მისი შილიონი?

არჩილი. მერე რა? მაწყენს მისი შილიონი?

არჩილი. მერე რა? მაწყენს მისი შილიონი?

ლევანი. ვაი თუ ყელზე დაგადგეს. უჩვევი ხარ ფულბების ყლაპვას!

არჩილი. И так господи! ერთი თვის შემდეგ მე უკვე ოჯახის მამა ვიქნები! ვთხოვთ, მიიღოთ მხედველობაში.

მიხაკო. მივიღებთ, მივიღებთ, ხოლო თქვენც მიიღეთ მხედველობაში, რომ ხანდახან ძველი დრო გაისენო ხოლმე ჩვენთან ერთათ (იციინან).

ლევანი. ერთი ეს მიხატარი, კუცკა-მუცკას რას უპირებ?

არჩილი. ხომ არ გინდათ, რომ თქვენ დაგიტოვოთ?

მიხაკო. ძალიან მადლობელი ვართ, მაგრამ ჩვენ ჩვენი კუცკა-მუცკებიც გვეყვარება.

არჩილი. ფულს მივცემ და მოვიშორებ თავიდან.

ლევანი. ჩვენ გვატყუებთ, თუ შენს თავს?

არჩილი. როგორ უმეტირებთ?

ლევანი. დარწმუნებული ვარ, რომ ცოლის ერთ-გული შენ ერთ კვირასაც არ იქნები.

არჩილი. ერთი თვე რომ გეთყუა, კიდევ მართალი იქნებოდა.

ლევანი. ძალიან კარგი, — თუნდა ერთი თვე იყოს. მაშ რაღას ისტუმრებ იმ ქალს?

არჩილი. რას ლაპარაკობ? ჩემმა საცოლომ რომ გაიგოს, ერთი ისტორია გამოვა. (კარი გაიღება და შემოვლენ გრიშა და კოტე) Ну что? მართალი ვიყავი თუ არა?

კოტე. მთლათ არა. ატლასმა და ნერეილამ ვერაფერი აიღეს.

არჩილი. ვოლგარმა, ფოკმა, საზამატმა, ნონეტმა, დაღმატმა?

კოტე. ვოლგარმა აიღო პირველი პრიზი, ფოკმა და ნონეტმა მეორე; დაღმატმა და საზამატმა პირველი.

არჩილი. მაშ რაღა გინდათ? რაც ვთქვი ხომ ამხილარა? მოიგეთ?

გრიშა. ას თუნამდე გვერგო ორივეს.

ლევანი. მაშ კარგ ვახშამსა ეკამთ ამაღამ.

არჩილი. არა, ყმაწვილებო, ვახშამი ჩემია!

ლევანი. მართლა, იცი თ, ახალი ამბავი? არჩილი დაინიშნა.

გრიშა. მე ყოველ დღე ინიშნება სხვა და სხვა ქალზე.

ლევანი. არა, მართალს ვამბობ.

გრიშა. შენზე ადრე ჩვენ არ ვიყავით აქ! გრავებსა სკორამ!

არჩილი. თქვენ რომ გავისტუმრეთ, სწორეთ მაშინ წაყვდი ნესტორის ქალთან; ხელი ვთხოვე და დასტურიც მივიღე.

გრიშა. არა მსუბრობ?

არჩილი. ომგრამა შეარცხვიანოს ვინც მსუბრობდეს, უფრო მე ვაიგინებო!

გრიშა. მაშ მოიტვა ხელი. (არჩილს ხელს ართმევს)

პირობაზე როგორა ხარ? (არჩილი იცინის. გრიშა ხელს

Въдь она миллионерша!

არ უშვებს) ემაწვილებო! არჩილს პატიოსანი სიტყვა აქვს მოცემული: სანამ ჯვარს დაიწვრდეს, ათინის საღამო უნდა გავგვიმართოს შიგ შუაგულ საროსკობში. (ციცინიან):

არჩილი. ჩემს პირობას ავსარტულებ, რა გინდათ!

გრიშა. ფული შენია, განკარგუნება კი ჩვენი.

არჩილი. ძალიან კარგი. შეი უფლებს მისი.

გრიშა. როდის იწერ ჯვარს? მარტო უნდა წავიდე?

არჩილი. ჯერ არა გვაქვს გადაწყვეტილი. ხვალ დღეელი მაქვს და იქნება კიდევ მომკლან.

კოტე და გრიშა. (ერთათ) რა დღეელი რას ამბობ? **არჩილი.** აი გულშინად რომ თავი ვამაბერტყია კლუბში იმ გაბერილმა, ის მიწვევს.

გრიშა. როგორ აუტანია ის საბრალო წერას!

ლევანი. Дуэль холодными зарядами! რა ფორსებს აეთებენ! გვირათაც უნდა თავი დასახოს საზოგადოების თვალში და სიკვდილისაც ემზინა! სეკუნდანტობი გვემუდარებიან, чтобъ вы дралисьъ холодными зарядами.

არჩილი. Ни за что! რაკი დღულში მიწვევს, დღე, ნამდვილი დღეელი იყოს.

მიხაკო. ჩემო ძმაო, თუ შენ ასე გაყინდი, ის შეშინდება და დღულს სულ დაანებებს თავს.

არჩილი. თუ არ შეუძლია, დაანებოს.

ლევანი. ეს ხომ აღარც შეინთვის ივარგებს. დღულში იბრძოდლაო, ტყვიან და, რაკი უნდა იყოს, რეკლამა- (ციცინიან, მ-ხაკოს) ჩვენ ახლა წავიდეთ და რვაზე შევიდეთ სეკუნდანტებთან (ადგებიან).

გრიშა და კოტე. (ერთათ) ჩვენც წავიდეთ, (ხელს ართმევენ არჩილს და გადიან).

არჩილი. (სარკეში იხედება) Везетъ, какъ незначительному. (მაგლისთან, დაჯდება, ამოიღებს უჯრდან წიგნს და კითხულობს) ვერაფრის სამი ათასი, რაღას ხელი ათასი, მარდახასი რაი ათასი, რამერის რაი ათასი, ბანკის ვექსილები ათი, თხუამეტი, რვა, — სულ ოცდა სამეტი ათასი; კოსლოვსკისა — ორ ათასი, შერემეტევისა სამი, — სულ (იოვლის ჩუხთა და ქაღალდზე ანგარიშობს) ორმოცდაათი ათასი. აქ ვალს ხელათ გავისტუმრებ და თავისუფლად ამოვსუნოქავ. ორასი ათასამდე კიდევ დარჩება. მარტო პაროცენტები მეყოფა თამამათ, მართალი რომ ვთქვა, მეფელი ჩემი ცხოვრება აქამდე უახრო, უშინაარსო იყო ამის შედეგ შინაარსი ენება და ღეროსა და ქალებს შინაც აღარ გადავალე ჩემს ძალორენს. (ადგება და დადის) სამაგალითო ქალია ჩემი ღიზა. ანგელოზია, ნამდვილი ანგელოზი; უმანკობით აღსავსე. (ხელის თითები იკოცნის, კარი გაიღება და შეჰოლის ანეტა) აა, ჩემო სიკოცხლე! (შობევევ და ხელზე ჰკოცნის, შემდეგ ტუჩებში).

ანეტა. მე ვაკი ვიყავი შენთან. მაგრამ სახლში არ იყავი. მერე ისევ გაბრუნდი და აქამდე გიკადე. მეგონა ჩემთან მიხვიდლიდი.

არჩილი. (მოეხვევა) Купца ты мой! გუუქნა!

უჩემოთ? (არჩილი დაჯდება და ანეტას მუხლზე დაიჯენს).

ანეტა. არჩილ! გიყვარვარ? (მიჩერებია თვალებში).

არჩილი. (ჰკოცნის) ძალიან, ძალიან მიყვარხარ.

ანეტა. მაშ კუცკას ნულარ დამიხსება.

არჩილი. მაშ რა დავიხსოვ?

ანეტა. რაც გინდა, მხოლოდ კუცკას ნულა (შეაჩერდება) შენ ხომ ჩემი ხარ, სულ ჩემი!

არჩილი. სულ შენი ვარ, სულ? (ჰკოცნის)

ანეტა. არასოდეს არავისი არ იქნები?

არჩილი. არავისი.

ანეტა. არავის არ წამართმევს შენს თავს? (თმში ურევეს თითებს).

არჩილი. შენ ხომ შენი არ მოგაკლდება, სხვა რა შენი საქმეა, ჩემო კუცკა! (ჰკოცნის). ანეტა უქმყოფილოთ აღდება და საჩუკეში ჩახხდება).

ანეტა. იცი, მე რა მიინდა ახლა?

არჩილი. რა გინდა?

ანეტა. ის, რომ მოვარბინე, ღამე იყოს, მუხიკა უკრავდეს, მე და შენ კი ჩახუტებულები ვიყოთ ორთვე ერთთ ნელანელა ვეგდებოდეთ.

არჩილი. მე კი ახლა ის მიინდა, რომ რესტორანში ვიჯდეთ და ვახშამს შევეტკეოდეთ.

ანეტა. (მიუახლოვდება და მუხლზე აკოცებს) შენი თავი რომ ვინმე წამართვას, რა გქნა მაშინ, მითხარი რა ვინა?

არჩილი. (წამოდდება) წამოდი რესტორანში ვივან-შმოთ.

ანეტა. შენ აკი დამპირდი, მთავართო წავალთო!

არჩილი. მართალია, დავბრდი, მაგრამ საინტერესო წარმოდგენა არ არის ამამოდ, მეც დაღალული ვარ და შინა უნდა წავიხვიდე.

ანეტა. პირიქით წარმოდგენა ძალიან საინტერესოა.

არჩილი. მე იმდენთ დაღალული ვარ, რომ ფეატრში წამოსვლა არ შემიძლია. (ხელს მოხვევს) რესტორანში, წავიდეთ; ვივან-შმოთ და მერე შევხვედეთ (თავს თავზე მიადებს).

ანეტა. (ნადლოიანთ) მე კი შეგონა, რომ თატბრში წამიყვანე. (კარებისაკენ მიდის). ფარად ნელანელა ეშვება).

ანეტა. (ნადლოიანთ) მე კი შეგონა, რომ თატბრში წამიყვანე. (კარებისაკენ მიდის). ფარად ნელანელა ეშვება).

ანეტა. (ნადლოიანთ) მე კი შეგონა, რომ თატბრში წამიყვანე. (კარებისაკენ მიდის). ფარად ნელანელა ეშვება).

ანეტა. (ნადლოიანთ) მე კი შეგონა, რომ თატბრში წამიყვანე. (კარებისაკენ მიდის). ფარად ნელანელა ეშვება).

ანეტა. (ნადლოიანთ) მე კი შეგონა, რომ თატბრში წამიყვანე. (კარებისაკენ მიდის). ფარად ნელანელა ეშვება).

ანეტა. (ნადლოიანთ) მე კი შეგონა, რომ თატბრში წამიყვანე. (კარებისაკენ მიდის). ფარად ნელანელა ეშვება).

ანეტა. (ნადლოიანთ) მე კი შეგონა, რომ თატბრში წამიყვანე. (კარებისაკენ მიდის). ფარად ნელანელა ეშვება).

ანეტა. (ნადლოიანთ) მე კი შეგონა, რომ თატბრში წამიყვანე. (კარებისაკენ მიდის). ფარად ნელანელა ეშვება).

ანეტა. (ნადლოიანთ) მე კი შეგონა, რომ თატბრში წამიყვანე. (კარებისაკენ მიდის). ფარად ნელანელა ეშვება).

ანეტა. (ნადლოიანთ) მე კი შეგონა, რომ თატბრში წამიყვანე. (კარებისაკენ მიდის). ფარად ნელანელა ეშვება).

იპყრობს, თითქოს აქ იყო ცენტრი პოლიტიკურ ოპორტიუნის. თუ რეაქციონერებს ვითხავთ, სტუდენტთა არეულობას „უხეც ბავშვთა მღელვარებათ“ თვლიან (იხილეთ წარსული სამოსწავლო წლის რეაქციონერი პრესა), თუ მათ მოქმედების დაუუქვირდებთ ამ „ბავშვთა მღელვარების“ წინააღმდეგ, მაშინ აქ სტუდენტთა მოძრაობაში რაღაც უფრო სერიოზულს დაგინახავთ: მთავრობის ბრძოლა სტუდენტების მოძრაობასთან, მართლაც მუდამ აძლევდა ამ უკანასკნელს სერიოზულ მნიშვნელობას და ხშირათ პოლიტიკურ ხასიათსაც.

როგორც ვითხა, შორეული წარსულიდან სტუდენტობა ვერ იტანდა იმ მკაცრ რეჟიმს, რომელიც გაფეხვებული იყო მეცნიერების ტაძარში და რყენდა მის წმინდა დანიშნულებას. მოწინავე, შვებენული სტუდენტობა ყოველთვის ნათლად გრძნობდა და თავგამოდებით, იდეურ ბრძოლით ვატაცებელი, უფუპოვრათ იბრძოდა უმაღლეს შკოლის გასათავისუფლებლათ—ავტონომიის მოსაპოვებლათ. და რამდენათ ამ ბრძოლაში სტუდენტობა არღვევდა სამარისებულ პოლიტიკურ სიჩუმეს, რამდენათ ის არ გაუჩრბოდა ძველ რეჟიმს და მის ძლიერებას, იმდენათ ის უახლოვდებოდა მუშათა კლასის მისწრაფებას, იმდენათ მისი მოძრაობაც დებულობდა პოლიტიკურ ხასიათს. მაშინდელი სტუდენტობა, თავის მასაში არ წააგავდა დღევანდელ სტუდენტობას; სოლიდარობა ურთიერთ შორის მეტი იყო და წინამძღოლებიც მაშინ უფრო იტაცებდნენ სტუდენტობას, ვინც ეხლა. მაშინდელ სტუდენტობას არა თუ არ აზინებდა მთავრობის სისასტიკე, პირიქით აღრმავედა მათში უკმაყოფილებას, აქეზებდა მოძრაობაში და უარკვევდა ბრძოლის ენერჯიას. მაშინდელი სტუდენტობა შეუშინებლათ მიქროდა ბრძოლის უკიდურეს საშუალებაში, მას არ აზინებდა არავითარი შედეგი — რეპრესიები და ხშირათ თავდაცემადისინაც მიდიოდა. ჯერ კიდევ, როცა რევოლუციის ნაკვერჩხლები არ გაღვივებულიყო რუსეთში, როცა ირგვლივ სამარისებური პოლიტიკური სიჩუმე იდგა, როცა პლევრე-პოპედონოსკევის რეჟიმი გაფეხვებული დანაწარმობდა და ტოლსტოის უნივერსიტეტის „უსტავების“ პროექტები ნილადგ პოპულარობა, უმაღლეს სასწავლებლების მოსწავლე ახალგაზრდა მაინც დღესად, იბრძოდა, ტკბილს იმიშვიდეს და მოსვენებას უფრთხობდა მთავრობას.

მთავრობაც შესაფერ ზომებს ღებულობდა მათ წინააღმდეგ; სასტიკათ სდევნიდა მათ, არ ზოგავდა მათ თინ არავითარ სასტიკ ზომებს: უნივერსიტეტიდან გამოირიცხვა „გოლიჩი ბილეთით“, „ჯარში მიცემა, ციხეში ჩაწყყდევვა, ცეც ქვეყნებში გადასახლება—აი, ის ზომები, რომლებითაც მთავრობა ცდილობდა მოესპო ეს მღელვარება უმაღლეს სასწავლებელში და რაც მის (მთავრობის) სილიერეს ესარჩებოდა, ხოლო ნამდვილათ რევოლუციის ნაწერწულებს აკვესებდა იმდენათ მთავრობა მკაცრათ მოქმედობდა, იმდენათ იგი უფრო ოარკვევებდა სტუდენტთა არეულობას... ამჟღერ ღრას მუშათა

კლასის მღელვარებაც სერიოზულ ხასიათს იღებდა. მოწინავე სტუდენტობა მუშათა კლასს შეუერთდა, პირველის მოძრაობა მეორეთა წმინდა რევოლუციონერ-პოლიტიკურ ბრძოლაში გაითქვიფა და აი, 1905 წელში პრაღატარიატმაც ხანგრძლივ ბრძოლის შემდეგ მოიპოვა 17 ოქტომბრის თავისუფლება.

აის ვხედავთ ჩვენ ამ ღრას უმაღლეს სასწავლებელში? რისი უფლებების გამოცხადების უმაღლვე უმაღლესი სასწავლებელი იღებს სრულ ავტონომიას, თავისუფლებდა პოლიციის მხრუნველობისგან, დამოუკიდებლათ და თავისუფლათ აწყობს თავის შინაურ საქმეებს. და აი მოიპოვა თუ არა უმაღლეს სასწავლებელმა ავტონომია, სტუდენტობა თავის მასაში ძირიანათ შეიცვალა. უმაღლეს სასწავლებლის ცხოვრება ნარამალყო კალაობაში ჩაღდა და მეცნიერების ტაძარებში, რომლებიც პოლიციის ტლანქ ხელებიდან და აპეკუნობიდან განთავისუფლდა, გახურებული, ხალისიანი, სასურველი მეცადინეობა გააღდა. ეს 1906 და 1907 წლებშია. დიდხანია რუსეთის უმაღლეს სასწავლებლებს არ ენახა სტუდენტების ასეთი სერიოზული, მუყაითიანი, ენერჯიული მეცადინეობა. თავისუფლათ ამოსუნთქვის შემდეგ, სტუდენტობა გულდაღებით შეუღდა მეცნიერების შესწავლას. ამას ამოწმებდნენ პროფესორებიც, როგორც სტუდენტებთან ლაპარაკში, ისე პრესაშიც. სტუდენტობა საგნებს საგნებზე აბარებდა. პრაქტიკულ მეცადინობას არავინ არ აკლდებოდა და მეცნიერების შესწავლას ყველა ზედმიწევნით ესწრაფოდა. ამასთანავე სტუდენტობა (თუ არ მივიღებთ შესდევლოვაში იმ პატარა ნაწილს, რომელიც ისე გაერთვა წმინდა აკადემიურ კითხვით, რომ დანარჩენი ყველაფერი გიდააიწყდა), თავის მოქალაქობრივ, პოლიტიკურ მოვალეობას ერთი წუთითაც არ ივიწყებდა. მიელი სტუდენტობა დაიყო პოლიტიკურ ფრაქციებთ და ყველანი მოქმედობდნენ თავიანთ რწმენის მიხედვით, არსდებოდა მრავალგვარი მეცნიერული წრეები, სხვა და სხვა სამეცნიერო საკითხების შესასწავლათ, მოწინავე სტუდენტობა კითხულობდა რეფერატებს, იკრიბებოდნენ, მსჯელობდნენ საღდესო კითხვებზე, ადვენებდნენ თვალყურს სახელმწიფო პოლიტიკურ ცხოვრებას. ამასთანავე სტუდენტობა თანდათან აფრთხილებდა თავის ავტონომიას. მიდიოდა უმაღლეს სასწავლებლის დემოკრატიზაციის გზაზე, რათა ადგილი ჰქონოდა მასში უფრო ფართო მასას.

აქვე მინდა აღვნიშნო, მკითხველო, მეორე ფაქტი. ასეთ თავისუფლებამ მთელ სტუდენტობას გადააძრო ის შავი მიუწოდებელი ღრუბელი, რომელიც ფარავდა მათ ერთი მეორისგან. სტუდენტობა გამოძედა იმ სორეობიდან, სადაც მათ ეტყობოდათ რაღაც კარ-ჩაკეტილობა, გულ-ჩახვეულობა, და ურთიერთობაში უხამსი მიუკარებლობა. ასეთი მდგომარეობა აზმირებდა მათში ქვიფობას, ლოთობას და მრავალ სხვა გარყენილებას. მართალია, მაშინ მათი სულიერი მასზრდოებელი იყო სტუდენტობის „სემლიანტესტობები“, რომლებს მი-

პ რ ო მ ი ნ ი ს ი ა

ხანი მატერიალურ დახმარებასთან ერთათ იყო საზოგადოებრივი და პოლიტიკური აღზრდა სტუდენტობისა. მართალია აქ იკრებდა თავს საუკეთესო და ცოცხალი ელემენტები სტუდენტობისა და მსჯელობდნენ ყველა სახელმწიფო და პოლიტიკურ კითხვებზე, მაგრამ მაშინდელ პირობებში „ზემოაიანსტუდენტობა“ წარმოადგენდა სტუდენტების ორგანიზაციის იმ ერთად-ერთ ფორმას, სადაც შეიძლებოდა მხოლოდ კარჩაკეტილი მოქმედება, ე. ი. მხოლოდ თანამემამულეების გაცნობა და ნდობა, რომ თავი დაეფარათ პრავაკაციისგან. მაგრამ, როგორც ზემოთ ვთქვი, ასეთი კარ-ჩაკეტილობა თავის ელფერს, თავის მუხრატებს ადებდა სტუდენტების პსიქოლოგიის, ჩვენ მაშინ ვერ ვხედავთ ისეთ სისურველ ურთი-ერთობას, საზოგადოებრივ მოქცევის სტუდენტთა შორის, როგორც დღეს, როცა „ზემოაიანსტუდენტობა“ ითამაშეს სათავისო როლი იდუარე მომზადებაში, და ვაგიდენ სცენიდან; იდუარი მომზადება და პოლიტიკური განვითარება სტუდენტებისა გადაეცა უფრო ფართო წრეებს, პოლიტიკურ ფრაქციებს, სადაც იკრებოდა ერთი აზრით, ერთი სურვილით და მისწრაფებით გამსჯელადი ამხანაგები; „ზემოაიანსტუდენტობა“ კი დარჩა. მხოლოდ ერთადერთი მატერიალური დახმარება. აქ მინდა ორიოდ სიტყვა ვთქვა კავკასიელ სტუდენტების შესახებაც. აი, სწორედ ამ დროს ზოგიერთი საუნივერსიტეტო ქალაქებში არსდება ნაციონალურ „ზემოაიანსტუდენტობის“ მაგიერ კავკასიელ სტუდენტების საზოგადოებები, რაც შემდეგში დიდ განხეთქილებას იწვევს კავკასიელ სტუდენტთაში. აქ დიდ როლს თამაშობს ქართველი სტუდენტობა და ქართული პრესის ყურადღებასაც იქცევს ერთ დროს. რადგან ამაზე თავის დროს საკმაოდ ბევრი იწერებოდა, აქ არ შეუძლებს ამის გარჩევას, მხოლოდ შეგინებნავ, რომ კავკასიის სტუდენტობის ერთი ნაწილი ამიოზდა: მოდი, ვაფაფართოვოთ ჩვენი ნაციონალურ წრეების მოქმედება, შევერთოდეთ კავკასიის ყველა ნაციის წარმომადგენლები ერთად, ძმურათ გაუწოდოთ ერთმანეთს ხელი. დავებმართოთ ერთმანეთს როგორც მატერიალურ ისე გონებრივ განვითარების საქმეში. ყოველი ღონე ვინმართ ჩვენი მხრის შესასწავლათ. ამისთვის ვიკითხოთ ლექციები კავკასიის შესახებ და ვიმეცადინოთ როგორც საერთოდ, ისე ცალკე-ცალკე—შევადგინოთ ჩვენ ჩვენი ჯგუფები—ქართული, სომხური და სხვ. ვაგეცნოთ ერთიმეორეს ერთმანეთი და ამასთანავე ვიმუშაოთ ყველამ თავიანთ ენაზე, ისტორიანე და კულტურაზო. ჩვენ ერთი მხრის, ერთ და იმავე პირობების ხალხი ვართ, ერთმანეთის აზრის—ზნე-ჩვეულებებს ვაცნობაში დავებმართოთ ყოველმხრივ და ამასთანავე შევერთავთ ძალით ერთმანეთს ხელს შეუწყობთო. კავკასიელ სტუდენტების დიდი ნაწილი კიდევ შეუღდა ასეთ სურვილს განხორციელებას და ზოგიერთ საუნივერსიტეტო ქალაქებში, მაგ. ხარკოვში, დორპატში, ტომსკში და სხვ. კიდევ დაარსდა ასეთი საზოგადოებები. მაგრამ საუბედუროთ ქართველურ კინკლაობამ აქაც იჩინა თავი და დღემდის ერთი-მეორის ხელის შემწეის უფრო უნდებინა.

ფოთი. ხოლგრა, ეს აზიელი დეშაბტეგელი სტუდენტი, უკვე მოგვიხსენიებდა თავისი ჩვეულებრივი მკაცრი და საშინელი გამოამეტყველ სახით. როგორც ვაზეთებზე ვამბოვებდემ, ის თბილისში უკვე გაჩენილია და რამდენიმე ადამიანიც უმსხვერპლია, აქედან, რასაკვირველია, შორი მანძილი არ არის პროვინციებამდე და ის თავის ტლანქ ფეხებს იქაც შედგამს, თუ ესეღა თავდარიგი და შესაფერი ზომები არ იქნება მიღებული. ჩვენს ქალაქს ამის წინააღმდეგ ვერ-ჯერობით (გარდა ადრიგების ფურცლის გამოკერისა, რომელსაც უმეტესობა არც კი წაიკითხავდა), არავითარი განსაკუთრებული ზომები არ მიუღია. თუნცა ქალაქს ყვეს სანიტარული კომისია, მირა თვალსაჩინო ამოცა არაფერი გაუკეთებიათ. მართალია, სამიკტიკური ჩამოყვლიათ და დაურიგებიათ! გადაღულეზებული წყალი იქონიეთო, მირა ეს არა კმარა, ამით ყველაფერი არ გაკეთებულა. როგორც საქირა ადგილებისა და ეზოების სისუფთავე, აგრეთვე სასტიკ ზომებია მისაღები სანაფებით საჯარო ლუქებში, რომ ძველი, სანაფერთ ამყარდებულ ხორცკულიობით არ კვებონ უმშრებო, რაც—თითო-ორიოლა გამოაკლს ვარდა—ჩვეულებათ აქეთ გადაქცეული ჩვენს მიკტიკებს. აგრეთვე აქაც უნდა დაცულ იქნას ყოველ მხრივ სისუფთავე; მოსამსახურეებს კვირაში ორჯელ მაინც უნდა ურიგდებოდეთ სუფთა ფართულები, უნდა აეკრძალოს ხაზინებს მოსამსახურეების ისეთ ბინებში დაყენება, სადაც ვიგიერთი პირობები არ არის დაცული. დიხხ, უმთავრესი ყურადღება აქეთვე უნდა იქნეს მიქცეული, სანიტარულმა კომისიამ სასტიკათ უნდა იმოქმედოს საზოგადო ანტისანიტარულ და ანტიგიგიენურ პირობების წინააღმდეგ. ამ შემთხვევაში მან უნდა დაივიწყოს ნათლი-მამობა, მამ-ბიჭობა და სხ. და შესაფერი ოქმი შეაყენოს იქ, სადაც ეს საქირა იქნება. როცა კითხვა ადამიანის ჯანმრთელობის უზრუნველყოფას ეხება, ასეთი საქიცილი საპატიოცაა და მოსაწონიც.

საკითხ მუნჯადი.

არჩვენები ქ. ოზურგეთში. რა ღონე არ იხმარეს, რა ხრიკს არ მიმართეს ოზურგეთის რეპეციონერებმა, მირა თავის საწადელს მაინც ვერ მიადწიეს, და, როგორც მოსალოდელი იყო, არჩვენებში ვაიმარჯვა ხალხის პროგრესულმა მხარემ. არჩვენები დაიწყო დღის ათ საათზე. დანიშნულ დროზე მრავალი ხალხი მოიყარა თავი და დარბაზი სულ ვიჭიქდა. დარბაზში, სადაც არჩვენები წარმოებდა, სტრაჟებით და გარდავებით იყო საყვ; არჩვენების დროს ყველაზე ბევრს ლაპარაკობდა ნიკოკი. ნიკოკი ვრცლათ ვეგოა „ყუბილარულ“ მოქმედებას, რომელიც უწინ ჩაიდინეს, და აღნიშნა, რომ უსათუოდ ისეთი ცაქები უნდა ავიჩიოთ ხმოსნებათ, როგორც იყო დღემდის; საქირა ისევ ძველი თვითმართელობა დავტოვოთო. რეპეციონერებს სრული იმედა ქკონდათ გამარჯვების, რადგან პირობები მათ

(შემდეგი იქნება)

სვ. კანდ-ი.

ხელს უწყობდა, მარა არჩევნები გათავდათუ არა კნექები დათვალეს, ოზურგეთის „ყოჩაღებს“ იმედი გაუტრუდათ. არჩევნებში გამარჯვებული დარჩა ხალხის პროგრესიული მხარე, რამაც თავზარა დასცა რეაქციონერებს.

გ. პუპიშვილი.

თეატრი.

კვირას, 17 ივლისს, ავტობუსი აუდიტორიაში სცენის მოყვარებებს წარმოადგინეს ვახუთის „ოქროს მონები“ დრ. 4 მოქმედი 5 რქ. თარგმანი ა. ბაჯიაშვილისა.

პიესა გერმანიის ცხოვრებიდან არის აღებული და ქართულ სცენაზე პირველად იმდგება.

როგორც საბოლოო მიზნების, ავტორს შერთა აქვს დაგვიანხოს „ოქროს მონები“, ამისთვის მას მიუძღონათვე XIX საუკუნის ფეოდალური არისტოკრატისთვის და ჩვენ თვალწინ გვიშლის მათ ცხოვრებას, რომელიც ერთი მხრით უკვე წარსულს ეკუთვნის, ბუნებრივად საზოგადოება ძირს უთხრის მას, მაგრამ მეორეს მხრით, თვით ეს ვარსებობა, — ბრწყინვალე წარსულის დაკარგვა — დიდ სამონუმენტო ადრებს ამ არისტოკრატებს, მაგრამ რაკი ცხოვრებას თავისი ზაქეს, რაკი ფული — ეს კაპიტალიზმის იარაღი-აუცილებელი საჭიროა, უამისოთ ცნობრება არ შეიძლება, ეს არისტოკრატია ეტლა ფულს შეიძებს ხელს და ამ ფულის შემწეობით სურს თავის „ბრწყინვალე წარსული“ ისევ ბრწყინვალე დასტოვას, ამისთვის, — რომ ფული დაიხრეს და უფულიდებით — წარსულს ჩირკი არ მოეცხას — ეს არისტოკრატია — თავიანთ შეილება იძულებას ბრანენ, რომ ისეთ კაცს მიზნავდენ, რომელიც სიმდიდრე აქვთ. პოლიციური მუსტაგ ფინ მარშტინის შვილი — ვიქტორი იძულებულია შეირთოს მდიდარი მენდლერისის ქალი მიუზნადვით იმდგება, რომ მის სხვა უყვარს... არისტოკრატები ფონფერდგემი წინააღმდეგ ხარჯების შემცირების, მაგრამ ამავე დროს თავის ერთად ერთ ქალს აძიულებს გაეყვას მდიდარ ბრაუერს... „თუ შენ არ შეირთავ ბ. ბრაუერს, მაშინ შენი ძმა იძულებული იქნება განშორდეს სასწაულეზებს“... „მე არ ვლამბარაკო შენ შესახებ, არ ვლამბაკო ამბოეუ იმ სირცხვილს და დამცირების შესახებ, რომელიც მიულის მთელ ჩვენ ბრწყინვალე წარსულს...“ დაგვიხრენ ამ სირცხვილისამა... შეიბრალებ შენი მოხუცი მამა“... ასეთი სიტყვით მიმართავს ვერდემი თავის ქალს... ასეთ ზომებს მიმართავს არისტოკრატია, რომ ფული იშვინოს, „ბრწყინვალე წარსული“ უმწიკლოდ შინახოს.

საზოგადოებო პიესა კარგია. რაკ უმუხება თამაშა უნდა შევიწიშოთ, რომ ის მალთან სუტი იყო. თითქმის არც ერთმა როლი არ იცადა ხეირიანათ.

გასაკვირველია სწორად ჩვენი სცენის მოყვარებებს საქმე ხელს კიდევ სერიოზულ პიესას და როლსაც არ სწავლობენ. ჩვენ ეგვი შევადგინ, რომ ისინი აფასებდენ სახალხო თეატრების მნიშვნელობას, თორემ არც ასე აბუხათ აიკვდებენ მაყურებელს: ბატონო! გაიკვირ, რომ როლის სწავლა საქმეში ბოკავთ, რომ სუფლიარის ამბია არ უნდა გამოვიდოდეს სცენაზე! ნუ! თუ არასოდეს არ მიიქცეეთ ამ გარემოების ყურადღებას

უკანასკნელი საქმეა აღინიშნოს, რომ პიესა ძალიან ცუდი ნაოთრგია, საზამბოდო ავლაბრული ენა მეტ ავტორს იტურს თარგმანში და კარგია თუ ამ შერთა გაუმჯობესებს ავტორი...

24 ავისტოს ნიკიტინის ცერქში „არტისტს კონსერტი“ მქველიშვილის „რეისიზაზიტი დადგმულ საქმე და ნახუციშვილის ცნობილი პიესა „იანიჩანნი“. თუ რაიმე რთული და სერიოზული აღნიშნული პიესა, ამავე აქ არის: ვიკატორი, რადგან საზოგადოებო კარგით იცხობს მას, მხოლოდ, ყურადღების ღირსია საზოგადოებისგან იმ ვაგბატონთა მოქმედება, რომელთაც

ძალია არ შესწევთ, მაგრამ მიიქც კიდევ ხელს ასეთ პიესას და მით საზოგადოებო შეცდომაში შეყავთ. ბნ მკედლიშვილმა „თავის დასით“ გააწამა ეს პიესა. გარდა უზორო ყვირილისა და ხანდისხან მანქვა გრებისა, მათ არაფერი დაუნახებიათ. უმთავრესი როლები ქონდა ისეთ პირებს, რომელნიც სცენაზე გამოშვების ღირსიც არ არიან.

დაბალი როლები მსრულებლებზე არ არის ვიტყვიო. არას ვიტყვიო აგრეთვე მასზე, რომ იმის დროს მრავალი გჯრის ნაცვლათ ათი-თხუთმეტი კაცი გამოიღოდა და მასაც, ბ. მკედლიშვილი ხელით ერეკებოდა ხან იქით და ხან აქით, რადგან მათ არაფერი გაეგებოდათ. ამას გარდა, არ ვიციო რა მოსაზრებით, რამოდენიმე ადგილი პიესიდან გამოტოვებიათ. გამოტოვებული იყო მაგ. ის ადგილი, სადაც ანნა და სალომე შემოიანდ ომის ველზე. გამოტოვებული იყო ამრეთვე უკანასკნელ მოქმედებაში ანნას სცენაზე ბაშკოვია. აფიშში მსხვილი ასოებით იყო გამოცხადებული პიესაში 150 კაცი ემდებოდა მონაწილეობას, აქ იყო როლებს სრულიათ სტოვებდენ...

აღნიშნული იყო აგრეთვე, რომ ანტრაქტებში ზურნა დაუკრავს, და ქ. ნ. მკეცვარიახისა და ბ. გოცირიძის მონაწილეობით დიკტორი გაიმართებოდა, მაგრამ, უკანასკნელ მოქმედების წინ საზოგადოებას ეუწყება, ზურნა ვერ ვიშვავს და ამიტომ დიკტორი არ შესდგებოდა...

ნუ თუ მან გაციობო, რომელიც პატრეს სცემს საზოგადოება. ხელს უწყობს ასეთ ვაგბატონებს ხალხი ატყუილონ... წესიერზე არაფერი გვეთქმის; სხვათა შორის ერთი ვაგბატონი ისეთებს ვაკვირდა, რომ ხალხს შიშით მუღს უხუტებოდა...

თ. ჯენიქიძე

შინაარსი: 31 ავისტო. — ილ. ჯეკვაძის პოეზიის ერთი მხარე, **ივ. გომარტიძის** — მზა-და-მზა (ფართო თეიმარათეობა თუ ავტომონია?) — სასწახრობა კი არა სასინათლო არის, **იოსხა** — სხვა-და-სხვაგანები ჩვენში, — რუსეთში, — ოსმალეთი, — სპარსეთი. — დაგებულ (ლექსი), **ალ. გერსამიძის** — მაღალ წრეში, (პიესა) **განისა** — უმადლეს სასწავლებლის მდგომარეობა, **სვ. კანდელისა** — პარიონიცია ფილი, არჩევნები. ქ. ოზურგეთში. — თეატრი — მანკადანბანი.

რედაქტორ-გამომცემელი ანთ. გიორგობიანი

ყოველკვირეული საბოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო გაზეთი

რეპენი კვალი

ვახუთის ფსი:

თბილისსა და თბილის გარეთ	5 მ.	—	კ.
ნახევარ წლით	—	3 მ.	—
სამი თვით	—	1 მ.	60 კ.
საზღვარ გარეთ ერთი წლით	7 მ.	—	კ.
ნახევარ წლით	—	4 მ.	—
სამი თვით	—	2 მ.	—

ცალკე ნომერი ყოველგან ორი შაური.

ხელის მოწერა შეიძლება: თბილისში, წიგნის მაღახა „სორაპანი“ მდამთავის კენჭქაი. ფოსტით ფული და წიგნები უნდა გამოიგზავნოს აქ ზღრესით:

თიფლის. Редакция «Чвени Квали». Ванская ул. № 12. Рахиль Каланадзе.

მოლაპარაკება რედაქციასთან შეიძლება ყოველ დღე კვირა-უქმებებს გარდა დილის 11-დან ნაშუადღევის 2 საათამდე.